legioensoldaten ([308]). De 12e was hij in Brussel terug ([309]). Over zijn Berlijnse besprekingen, voor zover mogelijk, aanstonds meer.

Nadere aandacht vraagt eerst Hitlers instruktie van 31 januari aangaande Degrelle. Er rijzen inderdaad enkele vragen.

Men zal zich herinneren dat Hitler op 14 juli 1940 inzake *Flamen-* en *Wallonenpolitik* klare maar uiterst beknopte richtlijnen had uitgevaardigd : de Vlamingen moesten zoveel mogelijk gesteund worden, de terugkeer van de krijgsgevangenen inbegrepen ; generlei gunsten daarentegen voor de Walen ([310]). Deze instruktie, eigenlijk een *Führerentscheid* getekend Keitel, *Chef OKW,* had de *Militärbefehlshaber* over de bevoegde dienst van het OKH bereikt. Waarom werd in januari 1943 de normale hiërarchische weg niet gevolgd ? Waarom werd de bevoegde politieke dienst in het OKW/ *Wehrmachtführungsstab,* niet bij de kwestie betrokken ? Waarom werd als centrale Rijksdienst enkel Buitenlandse Zaken ingeschakeld, een ministerie dat in Hitlers beleid ten opzichte van het bezette België vóór 1944 geen medezeggenschap kreeg ?

Die vragen moeten wij bij gebrek aan bronnenmateriaal onbeantwoord laten. Het feit dat ze gesteld kunnen worden leidt tot het besluit dat Hitlers instruktie betreffende Degrelle voor de *Militärverwaltung* niet bestaan heeft omdat zij er ambtelijk geen kennis van kreeg. Die instruktie bond alleen de leider van de *Dienststelle des Auswärtigen Amtes* te Brussel, een instelling die geen deel uitmaakte van de bezettingsadministratie en derhalve niet bevoegd was — en evenmin bij machte — om de bezettingspolitiek te beïnvloeden. Uit niets blijkt dat von Bargen Degrelle politiek zou hebben behandeld zoals Hitler het voorgeschreven had. Hetzelfde geldt voor Mayr Falkenberg die in juli 1943 von Bargen opvolgde. Geen van beiden kreeg daartoe overigens de gelegenheid. Degrelle negeerde de politiek machteloze vertegenwoordiger te Brussel van een even machteloos ministerie. Hij wist de beschermeling van Himmler te zijn.

Andere vraag : werd het deel van Hitlers instruktie van 14 juli 1940 aangaande de Walen (voor hen generlei gunsten), feitelijk buiten werking gesteld door de erkenning van Degrelle als « de enig werkelijk bruikbare Belg » ? In geen geval. De rexistenleider was in januari 1943 geen Waal meer in de gebruikelijke betekenis van het woord, hij was een franssprekende Germaan geworden. Die hoedanigheid gold b.v. niet voor de Waalse krijgsgevangenen. Het kostte Degrelle inderdaad al heelwat moeite om er enige tientallen in vrijheid te doen stellen op voorwaarde dat zij zich als vrijwilliger voor de *Légion Wallonie* zouden melden.

(308) TB 23 over de periode januari-maart 1943 (T-501, 106, 67-68). Reeder merkte op dat Degrelle « zeer handig opgetreden was als de vertegenwoordiger van Wallonië en België zonder een beroep te doen op de rexistische beweging ».

(309) *Sipo-SD Brüssel, Meldungen aus Belgien und Nordfrankreich,* 15 februari 1943, p. 28 (Stichting Jacquemotte Brussel).

(310) DE JONGHE, *op. cit.,* I, p. 194.

Hitlers richtlijn aangaande Degrelle bewijst niet alleen dat hij in januari 1943 positief oordeelde over de rexistenleider als gangmaker van de SS-politiek maar ook dat de *Himmlerpolitik Führerpolitik* was. Tot op zekere hoogte was deze laatste eveneens de politiek van von Ribbentrop. De minister meende wellicht hierin een kans te zien om zijn volledige miskenning door de *Führer* in de *Belgienpolitik* gedeeltelijk ongedaan te maken. Het is evenwel erg twijfelachtig of Himmler hem zou hebben toegestaan een stap te wagen op het terrein van de Germaanse politiek dat hij als uitsluitend het zijne bewaakte.

Politieke aktiviteit van Degrelle van februari tot april 1943. De zogenaamde breuk Degrelle-Berger. Himmler en de opperste legerleiding over Degrelle.

Over Degrelles politieke besprekingen in Berlijn van eind januari-begin februari 1943 had men graag meer geweten dan het beschikbare materiaal prijsgeeft. Alleen bekend is dat hij vertegenwoordigers ontmoette van het OKH, het SSHA, het RSHA, de *Reichsjugendführung*, het ministerie van volksvoorlichting en propaganda. Het is klaar dat het om de verwezenlijking ging van o.m. zijn pers- en politieke plannen ([311]). Met sukses verzette de *Militärverwaltung* zich tegen het vervangen van *Le Soir* door een rexistisch orgaan.

Degrelle moet ook gepraat hebben met vertegenwoordigers van Buitenlandse Zaken. Immers in het archief van dit departement wordt een dokument bewaard waarin hij, onder de vorm van vragen en antwoorden, de politieke houding van Rex omschreef, tenminste er een versie van gaf die hij in februari als taktisch gunstig beschouwde ([312]). In hoofdzaak herhaalde hij het bekende standpunt : Rex, dat zijn aktiviteit tot Wallonië en een deel van Brussel beperkt, is voorstander van een sterk gedecentralizeerde Belgische staat ; het Vlaamse konflikt « is totaal vreemd aan onze geschiedenis » ; de Walen zijn zuivere Germanen en moeten na de oorlog terug naar het Germaanse Rijk, « hun grote vaderland » ; over de politieke grenzen zal de *Führer* beslissen. Degrelle legde nochtans de nadruk op het bestaan van « een westerse beschaving », met een stevige ekonomische eenheid, waarvan de grens samenvalt met die van de *Germania Inferior* van de Renaissance ([313]), en op de noodzakelijkheid naar « speciale modaliteiten » te zoeken « om de

(311) TB 23 over de periode januari-maart 1943 (T-501, 106, 67).

(312) PAB, *Inland* II g, 487. *Namen. Degrelle*, 10/11 februari 1943. *Geheime Reichssache*. Afschrift. Het is mogelijk dat Degrelle dezelfde nota overhandigde aan de vertegenwoordigers van de andere Duitse centrale diensten waarmee hij toen besprekingen voerde.

(313) Een van de stopwoorden (evenals Boergondië) in de propagandistische woordenschat van Degrelle. Men zoekt te vergeefs naar een benaderende politieke begrenzing van die « *Germania Inferior* van de Renaissance » met haar « stevige ekonomische eenheid ».

franssprekende Germanen in staat te stellen hun eigenheid te bewaren ». De geleidelijke reïntegratie van de *Germania Inferior* in een gefedereerd Germaans Rijk zal het werk zijn van een of twee generaties. Zij moet een verrijking van het geheel betekenen.

Nieuw was het deel over de monarchie. Een kwestie van ondergeschikt belang die voor 't overige niet aktueel is, zo luidde Degrelles oordeel. Met uiteraard behoudsgezinde krachten als de koningen is een ernstige nationaalsocialistische revolutie uitgesloten. *Die* revolutie is hoofdzaak. Bovendien is de omgeving van de koning der Belgen *détestable*. Zijn kabinetschef, nog steeds in funktie, is vrijmetselaar 29e graad. De zeer enge banden van de vorst met de ploetokratische kringen wekken wantrouwen. *Mais y aura-t-il encore place pour un roi ?* vroeg Degrelle zich af. Het antwoord had hij al in september 1942 gegeven toen hij, gedurende zijn onderhoud met Steiner, het nuttig geoordeeld had te beklemtonen geen royalist te zijn ([314]). Wellicht wist Degrelle hoe volstrekt negatief Hitler in 1942 over Leopold III oordeelde en achtte hij raadzaam zich aan te passen. Lang is de weg door Degrelle sedert september 1941 afgelegd. In een rede voor de Vrijwilligers van de *Légion Wallonie* in het opleidingskamp te Meseritz had hij toen uitgeroepen : *C'est pour le Roi que nous partons, pour la Belgique que nous luttons* ([315]).

Belangrijk voor de ontwikkeling én van het Legioen én van de politieke beweging Rex zoals Degrelle die zich in februari 1943 voorstelde, is het slot van de nota. Het handelt over het legioen dat straks wellicht een regiment wordt ([316]) en geroepen is ook een politieke funktie te vervullen. Het moet immers de reserve leveren waaruit de beweging haar kaders zal putten. Meer nog : *plus de fonctions politiques sans avoir été d'abord soldat,* stelt Degrelle. Het is mogelijk, het zou normaal zijn, gaat hij verder, dat het legioen binnenkort een SS-eenheid wordt. De Waalse Legioensoldaten, zonder uitzondering rexisten, willen na de oorlog, als franssprekende Germanen, soldaten van de *Führer* zijn. *Cette intégration de la Légion dans les rangs de la SS est préparée en même temps que toute une série de mesures de coordination fraternelle, dans tous les domaines, de Rex et de la SS.* Het heeft zin er nu reeds op te wijzen dat Degrelle zich dus niet beperkte tot de overheveling van het Legioen naar de *Waffen-SS* maar tevens samenwerking van zijn politieke beweging met het SS-complex in al zijn geledingen beoogde.

---

(314) Hiervóór, p. 60.

(315) *Le Pays Réel,* 25 september 1941.

(316) Over de numerieke sterkte van de *Légion Wallonie* citeert Degrelle in zijn nota enkele cijfers. Aanvankelijk, in 1941, telde het bataljon 825 man. Na de gevechten in de winter 1941-42 bleven er nog 325 over. Nieuwe wervingen dreven het effektief tot 750 man op. Na de operaties in het zuiden van de Sovjetunie en de Kaukasus (augustus-december 1942) telde de eenheid nog amper 250 man. Op 11 februari was het effektief weer gestegen tot ruim 1.000 *grâce aux poursuivants renforts et à la guérison de nombreux blessés.* De vooruitzichten zijn gunstig : *plusieurs centaines d'autres [volontaires sont] en convalescence.* In weerwil van de ongunstige ontwikkeling van de oorlog meldden zich meer vrijwilligers : een honderdtal per maand. (Bij de laatste bewering van Degrelle past een vraagteken.)

De nota van Degrelle dateert van 10-11 februari 1943, dat is een paar dagen na de zogezegde open breuk met Berger in de aanslepende besprekingen over de overheveling van de *Légion Wallonie* naar de *Waffen-SS*. Na de oorlog heeft Degrelle sterk gefantazeerde verhalen over zijn optreden gedurende de bezetting ten beste gegeven. Er zouden tientallen bladzijden nodig zijn om de waarheid te herstellen. Degrelle als memorialist is een onderwerp dat voor een andere gelegenheid wordt voorbehouden. Zijn verhaal van de « breuk » met Berger verdient hier echter een speciale plaats : het is een van de speciale wapens in het na-oorlogse leugenarsenaal van Degrelle.

Aanleiding tot de breuk was, volgens Degrelle ([317]), het doodzwijgen door de Duitse pers van zijn rede van 7 februari te Berlijn voor een publiek hoofdzakelijk samengesteld uit Waalse arbeiders. Toen Degrelle kort daarop uit de mond van Berger zelf vernam dat het stilzwijgen opzettelijk was om te bewijzen dat de Duitsers toch de sterksten waren, had hij de besprekingen voor verbroken verklaard. Hevig verbolgen had hij onmiddellijk Berlijn verlaten om zijn eenheid in het opleidingskamp te Meseritz (200 km. ten oosten van Berlijn) te gaan vervoegen. Daar had hij dan twee à drie maanden zwijgend gewacht totdat Hitler kapituleerde en hem telegrafisch naar zijn hoofdkwartier in Oost-Pruisen ontbood om de onderbroken besprekingen voort te zetten.

Het verhaal is, op één feit na, volledig verzonnen. Degrelle sprak wel op 7 februari 1943 te Berlijn, maar zijn rede had geen politieke betekenis. De volledig bewaarde instrukties van Goebbels aan de Duitse pers maken er dan ook geen gewag van. De tekst van de rede verscheen echter wel in *Le Pays Réel* ([318]). Van een breuk Berger-Degrelle in februari 1943 is er geen spoor in de briefwisseling van de chef van het *SS-Hauptamt* met Himmler. Kan men zich voorstellen dat de uiterst waakzame Berger zijn vereerde chef, de *Reichsführer-SS*, niet zou gewaarschuwd hebben indien het tot een breuk met Degrelle zou gekomen zijn uitgerekend over de voorwaarden tot overname van de *Légion Wallonie* door de *Waffen-SS* ([319]) ? Anders dan Degrelle, op zoek naar een moreel alibi, nu wil doen geloven heeft hij, na de « breuk » met Berger, niet onmiddellijk zijn eenheid in het oefenkamp te Meseritz vervoegd. Hij deed dat pas drie maanden later. De uitnodiging van Himmler aan Degrelle in mei naar het hoofdkwartier te komen, was geen kapitulatie. Begin mei had hij Van de Wiele voor besprekingen naar het hoofdkwartier ont-

(317) De versie van Degrelle in o.m. DE LAUNAY, *Histoires secrètes de Belgique de 1935 à 1945*, Parijs, 1975, p. 223.

(318) *Le Chef a parlé aux travailleurs, non en chef politique, mais en soldat..., message débordant de foi socialiste.* (*Le Pays Réel*, 9 februari 1943.)

(319) Begin 1943 overweegt Himmler de opstelling van een Germaans Pantserkorps. 10 februari — dat is kort na de zogezegde breuk uitgelokt door Degrelle — schrijft Berger aan de *Reichsführer* dat de overheveling van de *Légion Wallonie* naar de *Waffen-SS* kan besproken worden. Bovendien rechtvaardigt de opstelling van een Frans SS-regiment ook de opname van de Walen in een eenheid van de *Waffen-SS* (Berger aan Himmler, 10 februari 1943. NCWO II, BDC V, Degrelle). Zes weken later zal Himmler zelf de Germaanse en nationaalsocialistische rechtzinnigheid van Degrelle verdedigen. Hierachter, p. 77-78.

boden. Degrelle kwam een paar weken later normaal aan de beurt. Wij gaan daar nog uitvoerig op in ([320]).

Hitlers instruktie, Degrelle als de enige werkelijk bruikbare Belg te behandelen bereikte op 16 februari 1943 de vertegenwoordiger van Buitenlandse Zaken bij de *Militärverwaltung* te Brussel. Wij hebben het al opgemerkt : voor het bezettingsbestuur zelf bestond dit stuk ambtelijk niet ([321]). Hoe had intussen het opperbevel van het landleger gereageerd op Reeders volledig negatieve beoordeling van Degrelles nieuwe koers ? De lezer herinnere 't zich : op 26 januari had de chef van het militaire bestuur het « onaanvaardbaar » gevonden dat niet-direkt verantwoordelijke Duitse rijksdiensten, die overigens de vereiste kennis van zaken ontbeerden, storende invloed trachtten uit te oefenen op de politieke ontwikkeling in het bezette gebied ([322]).

Het OKH was het met die zienswijze volledig eens. Aan het OKW nu snel een beslissing te treffen en ze aan de betrokken diensten bekend te maken ([323]). Geen aarzeling in het OKW dat reeds op 13 februari het advies van het OKH onderschreef. De *Vortragsnotiz* van die datum is een merkwaardig stuk omdat men daarin de Duitse interpretatie, op hoog militair-politiek niveau, van Degrelles nieuwe koers verwoord vindt ([324]). Die interpretatie is eenvoudig : in de rede van 17 januari is het doel van de beweging merkbaar omgebogen ; vergeleken bij de vroegere weg is de zwenking naar de inlijving (*Anschluss*) van de Belgische ruimte bij het Grootduitse Rijk onmiskenbaar ([325]). Op grond van Reeders kritische ontleding van de persoonlijkheid en de politiek van Degrelle stelde het OKW voor het beleid van de *Militärverwaltung* ten opzichte van Rex ongewijzigd te laten. (Dus geen leidende positie van Degrelle in de *Belgienpolitik* van het bezettingsbestuur.) Over de persplannen, geen woord. Een ander plan, nl. het opstellen van een tweede Waals legioen, speciaal bestemd voor operaties in Noord-Afrika ([326]), vond bij het OKW geen instemming. « Zeer toe te juichen » daarentegen was de versterking van de reeds bestaande eenheid.

Reeder vernam dat het opperbevel van het landleger en het opperbevel

(320) Hierachter, p. 85, 96 e.v.

(321) Hiervóór, p. 71.

(322) Hiervóór, p. 68.

(323) OKH, GenStdH, Gen.Qu., Abt. Kriegsverwaltung, aan OKW, WFSt, Qu (Verw.), 8 februari 1943. Geheim (T-77, 786, 5514378).

(324) OKW, WFSt, Qu (Verw.), 13 februari 1943. Geheim (T-77, 786, 5514376).

(325) In zijn rede van 17 januari 1943 heeft Degrelle *das Ziel der Rexbewegung mit einer merkbaren Schwenkung gegenüber dem bisherigen Kurs auf Anschluss des belgischen Raumes an das Grossdeutsche Reich umgestellt.*

(326) Degrelle moet dit plan hebben ontwikkeld tijdens zijn besprekingen van eind januari-begin februari 1943 in Berlijn.

van de *Wehrmacht* hem tegen Degrelle (en Himmler) zonden steunen ([327]). Het OKW verzocht rijksminister Lammers, chef van de Rijkskanselarij, de betrokken burgerlijke diensten overeenkomstig te onderrichten ([328]). Ook Buitenlandse Zaken ontving bescheid ([329]).

Lammers haastte zich gevolg te geven aan het verzoek van het OKW. Op 22 februari ondertekende hij een ontwerp-rondschrijven aan de hoogste rijksinstanties en de onmiddellijk aan de *Führer* ondergeschikte diensten ([330]). De leider van Rex, heette het daarin inleidend, heeft de laatste tijd in het bezette België een politieke aktiviteit ontwikkeld die verder gaat dan het Duitse belang het gedoogt ([331]). Er bestaat reden om te geloven dat hij zich daartoe gerechtigd heeft geacht na besprekingen met vertegenwoordigers van Duitse diensten in Berlijn. Hier volgde dan een berispende terechtwijzing aan het adres van die diensten. Verantwoordelijk voor de toepassing van Hitlers politieke instrukties zijn « *alléén* » de *Militärbefehlshaber* in België en Noord-Frankrijk alsook de *Wehrmachtführungsstab* in het OKW. Het mag bijgevolg niet meer gebeuren dat andere diensten in het Rijk, zonder medeweten en instemming van die verantwoordelijke instanties, met niet-Duitse persoonlijkheden uit het ambtsgebied van de *Militärbefehlshaber* politieke of andere belangrijke besprekingen voeren ([332]).

Ambtshalve ontving ook Himmler het ontwerp-rondschrijven van Lammers. Zou de machtige *Reichsführer-SS* de berisping slikken ? Kon hij als Hitlers gevolmachtigde voor de Germaanse politiek in de bezette westelijke

(327) Het schrijven van het OKW of het OKH aan Reeder niet aangetroffen. Zie echter het in volgende noot vermelde schrijven van het OKW aan Lammers : *Der Militärbefehlshaber ist mit Rücksicht auf die Gesamtlage in seinem Bereich angewiesen worden, seine bisherige Haltung gegenüber der Rexbewegung beizuhalten.*

(328) OKW, WFSt, Qu (Verw.), aan Lammers (ter attentie van kabinetsraad von Stutterheim) en aan von Ribbentrop (ter attentie van ambassadeur Luther), 16 februari 1943 (T-77, 786, 5514375).

(329) OKW, WFSt, Qu (Verw.) aan Ritter (Buitenlandse Zaken), 16 februari 1943 (NCWO II, Rex). Het is zonderling dat een afschrift van dit schrijven in de resten van het archief-Rex kon worden teruggevonden. Waarschijnlijk werd het Degrelle bezorgd door een hem bevriende ambtenaar in Buitenlandse Zaken.

(330) *Der Reichsminister und Chef der Reichskanzlei* (Lammers) *a. die Obersten Reichsbehörden und die dem Führer unmittelbar unterstehenden Dienststellen*, 22 februari 1943. Geheim (T-77, 786, 5514368).

(331) *Der Führer der Rex-Bewegung in Belgien, Herr Léon Degrelle, hat in den besetzten belgischen Gebieten neuerlich eine verstärkte politische Tätigkeit entfaltet, die in gewissen Beziehungen über die Grenzen hinausging, deren Wahrung vom deutschen Standpunkt aus gefordert werden muss.*

(332) *Verantwortlich für die Durchführung der vom Führer gegebenen Richtlinien für die politische Arbeit der deutschen Dienststellen in Belgien und Nordfrankreich sind allein der Militärbefehlshaber sowie das Oberkommando der Wehrmacht, Wehrmachtführungsstab. Es geht daher keinesfalls an, dass andere Dienststellen im Reich ohne Wissen dieser Stellen und ohne Einvernehmen mit ihnen mit nichtdeutschen Persönlichkeiten aus dem fraglichen Gebiet über politischen Fragen oder sonstigen wichtigen Fragen dieses Gebietes besprechungen abhalten. Ich bitte daher, Vorsorge zu treffen, dass derartige Unterredungen künftig nur im Einvernehmen und nach Abstimmung mit dem Oberkommando der Wehrmacht, Wehrmachtführungsstab, gewährt und geführt werden.*

randgebieden van het Rijk ([333]) aanvaarden dat zijn beleid terzake in België voortaan door het OKW en Reeder gekontroleerd zou worden ? Want daar kwam de door Lammers zo uitdrukkelijk voorgeschreven instemming van die twee instanties op neer en Himmler wist goed genoeg dat zij van een uitbreiding van zijn macht in de bezette gebieden niet gediend waren. Kon hij Degrelle, nu ook de beschermeling van Hitler, laten vallen ? Mocht hij bij de talrijke hoge Duitse ambtenaren, die zijn strijd tegen Reeder met « sportieve belangstelling » volgden ([334]), de indruk verwekken dat de *Reichsführer-SS* het niet halen kon op die onwillige *Militärverwaltungschef* te Brussel ?

Himmler was de enige die op Lammers' ontwerp-rondschrijven reageerde ([335]). Geen wonder. Hij was de enige op wie het OKH en het OKW gemikt hadden. Zijn antwoord verdient nader onderzoek omdat het, buiten Hitlers instruktie van 31 januari en de *Vortragsnotiz* van 13 februari van het OKW ([336]), als de gezaghebbendste Duitse interpretatie van Degrelles nieuwe weg mag gelden.

Toen de Rexleider, aldus Himmler ([337]), in augustus 1941 met de besten uit zijn beweging naar het Oostfront toog, was het « als voorvechter van de Belgische staats- en koningsgedachte » ([338]). Door zijn kontakt met andere Germanen op het front ([339]) is hij van die opvatting afgeweken om zich te bekeren tot een nieuw Europa op een voor het nationaalsocialisme aanvaardbare volkse grondslag. Ongetwijfeld heeft hij daaruit voor zichzelf en voor de Belgische ruimte het besluit getrokken dat het franssprekende *Wal-*

---

(333) De belangrijke beschikking van Bormann van 12 augustus 1942 (*Anordnung* 54/42) had Himmler, in de partijsektor, de uitsluitende bevoegdheid toegekend voor onderhandelingen met volks-Germaanse groepen in Denemarken, Noorwegen, België en Nederland (*Bijdragen*, 4, p. 130-131 en de aldaar reeds vermelde voortreffelijke bladzijden in de inleiding tot de bronnenuitgave van IN 't VELD, *De SS en Nederland*, p. 167-172). Bij rondschrijven van Lammers van 6 februari 1943 was Himmlers bevoegdheid op het gebied van de *Volkstumspolitik* (*Germanische Arbeit*) tot de staatssektor uitgebreid (IN 't VELD, *op. cit.*, p. 946-947, en T-501, 96, 962).

(334) Mem. Reeder, 2 mei 1949 (Proc. vF. 352, p. 1).

(335) Lammers aan OKW, 22 april 1943 (T-77, 786, 5514367) en noot 337.

(336) Hiervóór, p. 70 en 75.

(337) Himmler aan Lammers, 25 maart 1943 (T-77, 786, 5514369-71).

(338) Vgl. o.m. de boodschap van Degrelle tot de Waalse vrijwilligers bij het vertrek uit Brussel, 8 augustus 1941 : *Nous n'avons pas voulu, nous, nationalistes belges, rester oisifs et stériles quand des millions de fils de l'Europe couraient au combat... Nous partons... pour que notre Patrie puisse à nouveau manifester sa présence... Au-delà de Rex, il y a la Belgique. C'est pour elle que Rex a vécu, vit et offre ses vies.* (*Le Pays Réel*, 9 augustus 1941.) In een pennetwist met *Volk en Staat* over het begrip belgicisme schreef *Le Pays Réel* van 10 augustus : *L'idée de patrie s'identifie avec celle de la Belgique... Les Wallons ne connaissent d'autre patriotisme qu'un patriotisme belge.* In het nummer van de 23e verscheen de samenvatting van een rede van Degrelle in het opleidingskamp te Meseritz : *Nous sommes partis en patriotes, nous combattons en patriotes.* Vgl. nog de reeds hiervóór (p. 73) aangehaalde zin uit die rede : *C'est pour le Roi que nous partons, pour la Belgique que nous luttons.*

(339) Hier overdrijft Himmler. De *Légion Wallonie* was slechts gedurende enkele weken (najaar 1942) taktisch ondergeschikt aan de SS-divisie *Wiking* die behalve Duitsers ook Nederlanders, Vlamingen, Noren en Denen groepeerde. De infanteriedivisie, waarvan het legioen (een bataljon) normaal deel uitmaakte, was een zuiver Duitse eenheid.

lonentum naar het volksbewuste *Germanentum* teruggeleid moet worden. Die ideologische overschakeling kan derhalve niet het gevolg zijn van taktisch-politieke overwegingen. (Was Himmler zo naïef als hij hier schijnt te zijn ?) Degrelle is een van de weinige Germaanse leiders die zijn leven aan het front heeft gewaagd. Daardoor stijgt zijn persoon ver boven zijn partij uit. Zijn doel is de Walen op te leiden tot getrouwen van de *Führer*. Als soldaat is hij bereid, nu en ook later, de *Führer* onvoorwaardelijk te gehoorzamen ([340]). (Die verdediging van Degrelle als Germaan door Himmler dateert van 25 maart 1943, een zestal weken na de zogezegde breuk Degrelle-Berger ([341]). Kan men zich voorstellen dat de *Reichsführer* voor zijn jongste Germaanse aanwinst in de bres zou gesprongen zijn was de « breuk » een werkelijkheid geweest ?)

Himmler moest zich verdedigen tegen het feit met Degrelle in Berlijn besprekingen te hebben gevoerd zonder voorkennis en instemming van het bezettingsbestuur in België. Hij deed het onbehendig en niet overtuigend. Toen Degrelle in december 1942 op zijn terugreis van het Oostfront naar België in Berlijn halt hield, aldus Himmler, hebben o.m. mijn medewerkers hem erop gewezen dat zijn plannen niet voor onmiddellijke verwezenlijking vatbaar waren ([342]). Maar er bestond geen reden om hem af te raden ook bij de Walen voor de Rijksgedachte te ijveren. Aan de andere kant was het noodzakelijk met hem te beraadslagen om het grote gevaar van vijandelijke aanslagen op de rexisten te verhinderen. (Alsof het bezettingsbestuur, in samenwerking met de Sipo-SD, daartoe niet de rechtstreekse bevoegdheid bezat !)

Van zijn schrijven aan Lammers maakte Himmler gebruik om Reeder in het gedrang te brengen. « Vermeldenswaard » is het toch, zo schreef hij, dat de *Militärverwaltungschef* na de rede van Degrelle (die door 10.000 « *Belgier* » ([343]) werd toegejuicht), onder het zingen van de Duitse nationale liederen, op het podium naast de redenaar plaats kwam nemen, aldus te kennen gevend dat hij het met hem eens was. Die « onverwacht gunstige » reaktie

(340) *Léon Degrelle ist vor ca. 1 1/2 Jahren mit den besten Männern seiner Rex-Bewegung als Verfechter des belgischen Staats- und Königsgedankens an die Front gegangen... Durch das Fronterlebnis, das ihm im Verband der Division 'Wiking' auch mit Angehörigen der anderen germanischen Länder zusammenführte, ist er von der von ihm vertretenen belgizistisch-etatistischen Konzeption abgewichen, um sich zu einer vom Nationalsozialismus vertretbaren völkischen Grundlinie der Zukunftsentwicklung Europas zu bekennen. Er hat dabei zweifellos für sich und die Zukunft des belgischen Raumes abgeleitet, dass das französischsprachige Wallonentum zum Volksbewussten Germanentum zurückgeführt werden muss. Diese ideologische Umstellung kann deshalb nicht allein aus politisch-taktischen Gründen erfolgt sein. Degrelle hat, wie nur wenig führende Männer aus den germanischen Landern, seine ganze Persönlichkeit und sein Leben an der Front eingesetzt. Mit dieser Zielsetzung ist er in den letzten Monaten weit über den Rahmen seiner Partei hinaus gewachsen... Er verfolgt das Ziel, das Wallonentum zu einer Gefolgschaft des Führers zu erziehen... Jetzt als Soldat und später [wird er sich] jedem Befehl des Führers bedingungslos unterwerfen.*

(341) Hiervóór, p. 74.

(342) Hiervóór, p. 62.

(343) *Belgier* staat tussen aanhalingstekens in de tekst van Himmler.

zou zich ongetwijfeld tot geheel Wallonië hebben uitgestrekt, hadden *deutschfeindliche und Belgizistisch etatistische* journalisten de gelegenheid niet gekregen om Degrelles redevoering « in hun zin te interpreteren en te verwateten » ([344]). (Himmler bedoelt : Reeder had dat moeten verhinderen.) De oorzaken van een mogelijke storing van het binnenlands politieke evenwicht in België liggen in Brussel zelf, bij de duitsvijandige kringen die zich gesteund weten door de Waalse sekretarissen-generaal Plisnier (financiën) en Nyns (openbaar onderwijs), beiden vrijmetselaars, en Schuind (justitie), de *Deutschenfeind*. (Ook dàt hield een aanval in tegen Reeder aangezien die het oorbaar vond nog steeds met die hoge ambtenaren te besturen.)

In de slotalinea pakte Himmler uit met het volgens hem beslissende argument : voor de Germaanse politiek in de westelijke randgegebieden van het Rijk ([345]) is hij de gevolmachtigde van de *Führer*. Zijn plicht is het, in opdracht van de *Führer* en met inachtneming van de belangen der betrokken Duitse diensten in de bezette gebieden, blijvend voeling te houden met de volks-Germaanse groepen. Het feit van de besprekingen met Degrelle zonder voorkennis of instemming van Reeder bood derhalve geen aanleiding tot nadere kommentaar, te meer, beweerde Himmler, omdat de leiders van de SS-diensten in de bezette gebieden door bestendig kontakt verplicht zijn tot overeenstemming te komen met de leidende diensten aldaar ([346]). (Dàt juist was niet gebeurd en het zou tot het einde der bezetting nooit gebeuren — tot

(344) Over de weerslag van Degrelles rede in de fransschrijvende pers, enkele aantekeningen in DE BENS, *op. cit.*, p. 261 en 357. Zie nog Reeders TB 23 over de periode januari-maart 1943 (T-501, 106, 66-67). Streel nam ontslag als hoofdredakteur van *Le Pays Réel*. Poulet zegde zijn medewerking aan *Le Nouveau Journal* op omdat de *Militärverwaltung* de publikatie van zijn kommentaar bij de rede van Degrelle verbood. De Becker kreeg toelating zijn scherpe kritiek in een reeks van zes gecensureerde artikels in *Le Soir* te ontwikkelen (16-22 februari) omdat de *Militärverwaltung* de indruk wilde vermijden *als ob Degrelle nichts anderes als der Wortführer reichsdeutscher Stellen sei*. Van Colin verscheen in *Le Nouveau Journal* een reeks bijdragen (29 januari-9 februari) waarin hij trachtte niet enkel de kritiek op Degrelle te ontzenuwen maar daarenboven, door een « willekeurige » interpretatie, de tegenstrijdigheden in de rede van 17 januari te verzachten.

(345) Krachtens de *Anordnung 54/42* van 12 augustus 1942 en het rondschrijven van Lammers van 6 februari 1943 (*Bijdragen*, 4, p. 130). Himmler verwijst uitdrukkelijk naar dit laatste stuk in zijn schrijven aan Lammers. Het argument van de gevolmachtigde voor de Germaanse politiek vindt men ook ontwikkeld in Himmlers *Niederschrift über die Uebernahme der Wallonischen Legion* van 24 mei 1943 : na de rede van Degrelle van 17 januari 1943 *war es nun an mir als dem vom Führer mit der Wahrnehmung aller germanischen Fragen beauftragten, die Legion als germanischen Truppenteil und die Bewegung in Wallonien als die Erneuerungsbewegung eines im Kern germanischen Volkes anzuerkennen* (BAK, NS 19/*neu* 27). Zie hierachter, p. 104.

(346) *Da ich es demgegenüber gemäss des von Ihnen im Auftrage des Führers an die Obersten Reichsbehörden herausgegebenen Erlasses vom 6.2.1943 für meine Pflicht halte, mit den germanischen völkischen Gruppen unter Währung der Belange der in den besetzten gebieten eingesetzten Behörden in ständigem Kontakt zu bleiben, so bietet daher meiner Ansicht nach der im Schreiben des OKW an Sie zugrundegelegte Tatbestand keinen Anlass zu erneuten Erläuterungen ; insbesondere, da die Leiter meiner Dienststellen in Belgien wie in den übrigen besetzten Gebieten gehalten sind, durch einen ständigen Kontakt mit den deutschen Führungsstellen eine Uebereinstimmung mit deren Auffassung sicherzustellen. Ich darf daher vorschlagen, von der Herausgabe des mir mit Ihrem Schreiben vom 22.3. übersandten Rundschreibens Abstand zu nehmen.*

grote ergernis van de formeel wel bevoegde maar feitelijk in die kwestie nagenoeg machteloze Reeder.)

Tot besluit stelde Himmler Lammers zonder omslag voor, van zijn rondschrijven af te zien.

Het vervolg van het verhaal toont aan hoe onaantastbaar Himmlers positie was als Hitlers gevolmachtigde voor *Volkstumsfragen*. Lammers boog het hoofd. Op 22 april stelde hij het OKW voor, « rekening te houden met de wens van de *Reichsführer-SS* » en geen nadere stappen te doen ([347]). Aldus geschiedde. Ook het OKW, dat aanvankelijk voor Reeder in de bres gesprongen was, waagde het niet nog tegen Himmler op te tornen. 30 april ging aan het OKH de melding dat van verdere stappen kon worden afgezien ([348]).

In zijn strijd tegen Degrelle als instrument van de SS-politiek stond Reeder in april 1943 dus even machteloos als hij het al was tegen Van de Wiele als leider van de DeVlag. Met dit verschil nochtans : tot het einde van de bezetting heeft Reeder de DeVlag de weg naar de konkrete *Tagespolitik* kunnen versperren. De rexisten zaten er reeds in sedert najaar 1940. Hoe hij ook over de persoon Degrelle en de politieke van Rex moge hebben gedacht, voor Reeder waren de rexisten in Wallonië, alle verhoudingen in acht genomen, even onmisbaar als de VNV'ers in Vlaanderen.

In september 1940 en februari-maart 1941 had Degrelle geprobeerd, door bemiddeling van zijn vriend en medestander Otto Abetz, tot von Ribbentrop en Hitler door te dringen. De twee pogingen waren faliekant uitgelopen ([349]). In het voorjaar van 1943 volgde er een derde. Zij zou evenmin met sukses bekroond worden.

Eind februari was Degrelle, op uitnodiging van Abetz, voor een herstelverlof naar de Franse Riviera vertrokken ([350]). Hij verbleef er drie weken. Op de terugweg naar Brussel stapte hij af in Parijs voor een receptie in de Duitse ambassade. Op 24 maart ging een spoedtelegram van Kaltenbrunner, chef van het RSHA, aan Himmler : van ambassaderaad Schleier, plaatsvervanger van Abetz, had Degrelle mogen vernemen dat hij de eerstvolgende dagen door Hitler ontvangen zou worden ([351]). Volgens informaties verstrekt door *SS-Untersturmführer* Schäffer, de Duitse daartoe door de Sipo-SD te Brussel gedetacheerde begeleider van Degrelle, werd de rexistenleider de laatste tijd

(347) Lammers aan OKW, 22 april 1943 (T-77, 786, 5514367). Een deel van het schrijven was letterlijk overgenomen van Himmler (zie noot 337).

(348) OKW, WFSt, Qu (Verw.), aan OKH, GenStdH, Gen.Qu., 30 april 1943 (T-77, 786, 5514372).

(349) Hiervóór, p. 47.

(350) *Sipo-SD Brüssel, Meldungen aus Belgien u. Nordfrankreich*, 3/1943, 15 februari 1943, p. 28 (Stichting Jacquemotte, Brussel) en het in volgende noot vermelde spoedtelegram van Kaltenbrunner.

(351) Kaltenbrunner aan Himmler, 24 maart 1943. Blitz. Geheim (T-175, 76, 2594582-83. NCWO II, BDC III, Degrelle). Het telegram ging uit van het Ambt III : *SD-Inland* (B 5 - D).

van verscheidene zijden « sterk in de Belgische richting beïnvloed ». Rekening houdend met de zonderlinge houding van de *Militärverwaltung* (die, zoals reeds uiteengezet, niet hoog met Degrelle opliep) was dat niet zonder gevolg gebleven, zo noteerde Kaltenbrunner. Het vervolg van het telegram laat veronderstellen dat de chef van het RSHA ernstig met de mogelijkheid van een onderhoud Hitler-Degrelle rekening hield. Kan Degrelle niet, vroeg de verontruste Kaltenbrunner, nog vóór het voorgenomen onderhoud door de *Reichsführer* ontvangen worden ? Hij stelde de vraag omdat hij het niet uitgesloten achtte dat het initiatief tot de ontvangst van Degrelle door Hitler was uitgegaan van kolonel Kiewitz, Hitlers adjudant bij koning Leopold III, met de steun van Abetz en over de *Präsidialkanzlei* ([352]).

Met het beschikbare bronnenmateriaal is het niet mogelijk te onderzoeken of Kaltenbrunners informatie aangaande Kiewitz gegrond is. Is ze het wel, dan rijst de vraag hoe Kiewitz nog in maart 1943, toen de verhouding tussen Hitler en koning Leopold al gespannen was, het nog gewaagd heeft de hem toegeschreven stap te doen. De vraag moet onbeantwoord blijven ([353]).

Men vergete niet dat Degrelle, als propagandist, een meester was in het verspreiden van ophefmakende geruchten. Dat was voor hem een gewoon wapen in de politieke aktiviteit. Men moet zich dan ook afvragen of Kaltenbrunner met zijn spoedtelegram aan Himmler niet het slachtoffer was van Degrelles bluf. Veel skeptischer toonde zich in elk geval Jungclaus die de plaatselijke toestanden beter kende dan Kaltenbrunner en de taktiek van Degrelle doorschouwde. In een geheime aantekening van 25 maart voor Berger bevestigde hij enkel het feit van het onderhoud Schleier-Degrelle ([354]). Voor de rest leidde hij zijn informatie telkens in met de waarschuwende woorden : *Nach Aussagen Degrelles. Degrelle was het* die beweerde dat Schleier,

(352) *Léon Degrelle hat auf Einladung des Botschafters Abetz einen 3-wöchentlichen Erholungsurlaub an der franz. Riviera verbracht. Auf der Rückkehr ist er in der deutschen Botschaft in Paris empfangen worden. Bei dieser Gelegenheit habe der Vertreter von Abetz [Schleier], Degrelle mitgeteilt, er solle sich für einen in den nächsten Tagen vorgesehenen Empfang beim Führer bereit halten. — Nach Mitteilung des deutschen Begleiters von Degrelle ist dieser von verschiedenen Seiten stärker in belgischer Richtung beeinflusst worden, was im Anbetracht der eigenartigen Haltung der Militärverwaltung ihm gegenüber nicht ganz ohne Wirkung geblieben sein soll. — Es wird daher angefragt, ob Degrelle vor seinem Besuch beim Führer von RFSS empfangen werden kann, zumal die Möglichkeit nicht von der Hand zu weisen ist, dass der deutsche Adjutant beim belgischen König, Oberst Kiewitz, mit Unterstützung des Botschafters Abetz über die Präsidialkanzlei den Besuch beim Führer angeregt hat.* Als *Adjutant des Führers bei S.M. dem König der Belgier* was Kiewitz rechtstreeks ondergeschikt aan Hitler wiens instrukties hij via staatsminister Meissner, chef van de *Präsidialkanzlei,* ontving. Vraagstukken van militaire aard moest Kiewitz aan Hitlers militaire adjudantuur (generaal Schmundt), vraagstukken van politieke aard aan de *Präsidialkanzlei* voorleggen (A. DE JONGHE, *Hitler,* I, p. 92).

(353) De politieke verhouding Hitler-Leopold na Berchtesgaden (18 november 1940) wordt bestudeerd, voor zover het beschikbare bronnenmateriaal het mogelijk maakt, in *Hitler en het politieke lot van België,* deel 2 (in voorbereiding).

(354) *Vermerk für den Gruppenführer [Berger],* getekend Jungclaus, 25 maart 1943 (T-175, 76, 2594581, NCWO II, BDC III, Degrelle).

door bemiddeling van von Ribbentrop, een onderhoud Hitler-Degrelle mogelijk had gemaakt. *Volgens Degrelle* had Schleier op geheimhouding aangedrongen tegenover de Duitse diensten in België. Jungclaus echter wist nog iets meer dan Kaltenbrunner : *steeds volgens Degrelle* wenst de Duitse ambassade in Parijs dat de rexistenleider voorgedragen zou worden tot de funktie van goeverneur-generaal in België. « Dit vermeende voorstel », aldus Jungclaus' kritische kommentaar, « is een lang gekoesterde wens van Degrelle. Ik betwijfel *überhaupt* of de Duitse ambassade in Parijs dergelijke toezeggingen heeft gedaan. Veeleer neem ik aan dat Degrelle *von sich aus* met dit plan op de proppen is gekomen en gezant Schleier verzocht heeft de Duitse diensten in België niet te informeren ([355]). »

De slotalinea van Jungclaus' aantekening was niet gunstig voor de rexistenleider : « *SS-Untersturmführer* Schäffer, door de *Sicherheitspolizei* gedetacheerd om Degrelle bestendig te begeleiden, is hoe langer hoe meer de mening toegedaan dat Degrelle onbetrouwbaar en oneerlijk is ([356]). »

Was het in maart 1943 verspreide gerucht omtrent een ontvangst van Degrelle door Hitler uit de lucht gegrepen ? De 26e gaf von Ribbentrop opdracht aan Abetz hem in Salzburg eraan te herinneren dat Degrelle door de *Führer* en zijn minister van buitenlandse zaken ontvangen zou worden ([357]). Drie weken later, 14 april, achtte Abetz het gepast, vanuit Berlijn, zijn chef daaraan nog eens te herinneren. Degrelle verblijft in Brussel, precizeerde hij. Zal hij zich naar Zuid-Duitsland begeven en bijvoorbeeld in München wachten op nader bericht ([358]) ? Er kwam geen positief antwoord van de minister ([359]).

(355) *Nach Aussagen Degrelles hat der Gesandte Schleier ihm durch Vermittlung des Reichsaussenministers einen Termin beim Führer vermittelt. Degrelle soll sich ab. 20. März [lees : april] zur Fahrt ins Führerhauptquartier bereithalten. Schleier soll Degrelle angewiesen haben, hierüber den belgischen Dienststellen gegenüber nichts verlautbaren zu lassen. Er würde zunächst vom Reichsaussenminister empfangen, der dann gemeinsam mit ihm zum Führer gehen würde. Nach Aussagen Degrelles will die deutsche Botschaft in Paris Degrelle zum Generalgouverneur vorschlagen. Dieser angebliche Vorschlag der deutschen Botschaft ist ein langgehegter Wunsch Degrelles, wie ich überhaupt bezweifle, dass die deutsche Botschaft in Paris Degrelle derartige Zusagen gemacht hat. Ich bin vielmehr der Auffassung, dass Degrelle von sich aus diesen Vorstoss unternommen und den Gesandten Schleier gebeten hat, den belgischen Dienststellen von diesem Plan keine Kenntnis zu geben.*

(356) *Der ständig in Begleitung Degrelles sich befindende, seitens der Sicherheitspolizei abgestellte SS-Untersturmführer Schäfer neigt mehr und mehr der Auffassung, dass Degrelle unzuverlässig und unehrlich ist.* Vgl. nog TB 23 over de periode januari-maart 1943 (T-501, 106, 57). Reeder maakt gewag van het onlangs door P. Colin, hoofdredakteur van *Le Nouveau Journal* en medestander van Degrelle, verspreide gerucht *dass Degrelle dank der Vermittlung des deutschen Botschafters Dr. Abetz in Paris demnächst von dem Führer empfangen werde, die Militärverwaltung hierüber jedoch nichts erfahren dürfe, damit sie nicht wieder störe.*

(357) Dat blijkt uit een notitie van Abetz voor von Ribbentrop, van 14 april 1943 (PAB, *Inland* II g, 487, *Namen. Degrelle*).

(358) Als vorige noot.

(359) Uit de handschriftelijke dienstaantekeningen op de notitie van Abetz van 14 april blijkt dat de behandeling van de kwestie op Buitenlandse Zaken uitgesteld werd eerst tot 22 september, vervolgens tot een niet nader bepaalde datum.

Wat hier voorafgaat bewijst niets omtrent de bereidheid *van Hitler* in maart 1943 tot een onderhoud met Degrelle. Uit niets blijkt voorlopig dat de *Führer* vóór februari 1944 ooit uiting zou gegeven hebben aan een verlangen de rexistenleider te ontmoeten. Degrelles tegenovergestelde beweringen uiten alleen maar wensdromen en hebben geen ander aanknopingspunt dan overijlde beloften van Abetz.

Op 30 maart 1943 verscheen Himmler voor besprekingen in het *Führerhauptquartier*. Op de agenda stonden o.m. de toestand in Vlaanderen en Wallonië, en Degrelle ([360]). Heeft Himmler toen de *Führer* afgeraden de rexistenleider te ontvangen om de Vlaamse kollaborateurs niet voor het hoofd te stoten ? Men weet het niet. Maar het ligt voor de hand dat een gesprek Hitler-Degrelle zonder, als tegenwicht, een onderhoud met een vertegenwoordiger van de Vlaamse kollaboratie, voor de Duitse bezettingspolitiek zeer schadelijk geweest zou zijn aangezien het (de Germaanse Waal) Degrelle een leidende positie in het kamp van de kollaboratie zou hebben bezorgd. Trouwens, welke Vlaamse persoonlijkheid zou Hitler hebben kunnen uitnodigen ? Hij kon zich niet uitspreken voor Elias tegen Van de Wiele, of voor de DeVlag tegen het VNV.

Om de Duitse visie op Degrelle niet ongenuanceerd te laten zij hier nog vermeld dat de rexistenleider in bepaalde leidende SS- en andere Duitse kringen niet altijd als honderdprocentig beschouwd werd. Dat bleek duidelijk bij de stichting, in april 1943, op initiatief van het *SS-Hauptamt*, van de DeWag (*Deutsch-Wallonische Arbeitsgemeinschaft*). De nieuwe organizatie, door de *Germanische Leitstelle* gefinancierd, zou « boven de partijen » staan (in werkelijkheid tegen het monopolie van Rex in Wallonië) en al de tot kollaboratie bereide Waalse groeperingen kontroleren en *betreuen* ([361]). Dat de DeWag niet van de grond kwam, doet hier niets terzake. Belangrijk is het volgende. Op de voorbereidende bespreking van 13 april zei Riedweg, stafchef van Bergers *Germanische Leitstelle*, over Degrelle : wij kunnen hem slechts onder voorbehoud steunen *da er gesinnungsmässig nicht ausreicht ;* hij is meer fascist dan nationaalsocialist, maar *ein politischer Faktor*. Volledige instemming van de aanwezige vertegenwoordigers van centrale Duitse Rijksdiensten ([362]). Merkwaardig was de toespraak van professor Weber, voorzitter van de *Deutsch-Wallonische Arbeitskreis*, een van Buitenlandse Zaken afhan-

(360) Notities van Himmler betreffende zijn besprekingen met Hitler, 30 maart 1943 (BAK, NS 19/*neu* 1447).

(361) *Niederschrift über die Sitzung der Deutsch-Wallonischen Arbeitsgemeinschaft am 9. Juni 1943 um 16 Uhr im Gebäude des SS-Hauptamtes*, 12 juni 1943 (PAB, *Inland* II g, 344, *Belgien* I). Het verslag werd opgesteld door de *Germanische Leitstelle*.

(362) *Niederschrift über die Besprechung wegen der Schaffung einer Deutsch-Wallonischen Arbeitsgemeinschaft, am 13.4.1943 um 16 Uhr im SS-Hauptamt*, 16 april 1943, get. Riedweg. Zie ook de aantekening van Bran (Buitenlandse taken, kultuurpolitieke afdeling), 13 april 1943 (PAB, *Inland* II g, 344, *Belgien* I). Het verdient opmerking dat op die voorbereidende bespreking niet enkel vertegenwoordigers van centrale SS-diensten als het *SS-Hauptamt*, het *RSHA*, maar ook van Buitenlandse Zaken en van het ministerie van propaganda aanwezig waren.

kelijke organizatie die door de DeWag zou worden opgeslorpt. Weber pleitte er nadrukkelijk voor en met sukses, in de DeWag een tegengewicht tegen Degrelle in te bouwen ([363]).

Die twijfel aan de levensbeschouwelijke rechtgelovigheid van de jongste Germaanse aanwinst van de SS heeft echter op het hoogste niveau (Himmler zelf) geen gewicht in de politieke weegschaal geworpen. Evenmin de waarschuwing van Reeder dat de anders zo wispelturige Degrelle vasthield aan *le fait belge* en de Belgische staat ([364]). « De ongedeerdheid van België onder een unitaire leiding ligt hem blijkbaar na aan het hart », zo luidde Reeders overtuiging ([365]). Dat schreef hij neer naar aanleiding van de politieke gesprekken tussen Degrelle en Van de Wiele, en van de rede door de rexistenleider op 4 april te Brussel uitgesproken, zogezegd vóór zijn vertrek naar het front ([366]). Hij had toen de Rijksgedachte in het teken van de zogeheten Boergondische gedachte geplaatst : « Wij zijn Boergondiërs. Als Vlamingen en Walen wacht ons een grote taak... Gedurende duizend jaar waren wij één volk... De taalkwestie speelde geen rol. Over twintig jaar zal de kennis van het Duits ons nog meer verenigen ([367]).

(363) Als vorige noot, aantekening van Riedweg. Weber zei over de nodige man te beschikken : Collard, die in tegenstelling tot Degrelle *klar, sicher, beweglich und mit grosser Suggestiv-Kraft begabt* is. Hij moet, aldus Weber, *unbedingt als Gegenwicht zu Degrelle ausgenützt werden.* Het gaat hier om Fernand Collard, de eerste medewerker van *SS-Hauptsturmführer* Sommer, die in Wallonië de *Agra* (*Association des Amis du Grand Reich allemand*) en de C.C.W. (*Communauté Culturelle Wallonne*), kollaborerende splintergroepen, tegen Rex manipuleerde. Die splintergroepen verdienen een afzonderlijke studie. Zij zou onthullend zijn voor de Duitse *Wallonenpolitik.* Fernand Collard valt niet te verwarren met Marie Joseph Collard, die in de politie van Rex een leidende rol speelde en in 1947 ter dood veroordeeld werd.

(364) TB 23 Reeder over de periode januari-maart 1943 (T-501, 106, 56-57) en TB 24 over de periode april-juni 1943 (T-501, 106, 271).

(365) *Die Unversehrtheit Belgiens unter einer einheitlichen Führung im germanischen Reich liegt ihm anscheinend am meisten am Herzen.* (TB 24, als vorige noot.)

(366) *Le Pays Réel* van 6 april 1943 blokletterde misleidend op de één : *Avant de remonter au front de l'Est. Le Chef de Rex passe en revue les soldats du front intérieur.* Feitelijk verliet Degrelle pas medio mei Brussel. Vgl. *Le Pays Réel* van 15 mei : *Le Chef de Rex a quitté Bruxelles pour le front. Le général Reeder était venu le saluer.* Degrelle bereikte toen het Oostfront niet. Hij geraakte niet verder dan het oefenkamp van Meseritz, de *Feldkommandostelle* van Himmler in Oost-Pruisen en Berlijn. Reeds op 12 juni was hij in Brussel terug. Pas begin november 1943 zou hij naar het oostfront vertrekken.

(367) *Le Pays Réel,* 6 april 1943. TB Reeder 24 over de periode april-juni 1943 (T-501, 106, 271). *Sipo-SD Brüssel, Meldungen,* 7/43, 15 april 1943 (Stichting Jacquemotte, Brussel). Volgens dit laatste dokument had de rede van Degrelle ontgoocheld *da diese von neuem die gross-burgundische Idee hervorgehoben habe.* De zin over de kennis van het Duits komt enkel voor in de *Meldungen.*

4. MEI 1943 : DE BESPREKINGEN HIMMLER-VAN DE WIELE EN HIMMLER-DEGRELLE. ACHTERGROND, INHOUD EN GEVOLGEN

In flagrante tegenstelling tot de bewering in zijn schrijven van 25 maart aan Lammers ([368]), nl. dat de SS-diensten in de bezette Germaanse landen een beleid moesten voeren in overeenstemming met dat van de bevoegde bezettingsautoriteiten, ontbood Himmler eind mei, zonder ambtelijke voorkennis van Reeder, Degrelle voor besprekingen naar zijn *Feldkommandostelle* bij het *Führerhauptquartier*. Begin mei was Van de Wiele hem daar, in dezelfde omstandigheden, voorafgegaan.

De lezer zal ons erom verontschuldigen dat wij hier andermaal het kronologisch verhaal van de feiten onderbreken en teruggaan in de tijd om de achtergrond van die besprekingen te schetsen. Wij maken hem er ook attent op dat de ontwikkeling van Himmlers strijd om de uitbreiding en de versteviging van zijn macht in het bezette België, het niet meer mogelijk maakt de politieke aktiviteit van Degrelle los van die van Van de Wiele te behandelen : sedert december 1942 fungeert de rexistenleider immers ook als de bondgenoot van Himmler tegen Reeder.

Groeiende tegenstelling VNV-DeVlag.

Na het overlijden van De Clercq eind oktober 1942 en de mislukte poging van Berger om Elias van de opvolging te verdringen, groeide de spanning tussen enerzijds het VNV en zijn zwakke beschermer, de *Militärverwaltung* te Brussel, en anderzijds de DeVlag en de machtige SS-diensten die haar financieel in leven hielden en politiek kontroleerden. Die spanning zou in augustus 1943 tot een open breuk leiden toen Elias een einde maakte aan de samenwerking met alle SS-instanties.

Begin oktober 1942, tijdens de Duits-Vlaamse week te Hannover over het tema Vlaanderen en het Rijk, had Berger als chef van het *SS-Hauptamt* en voorzitter van de DeVlag in haar geheel, Van de Wiele opdracht gegeven de organizatie in Vlaanderen stevig op te bouwen ([369]). De DeVlag groeit en de Germaanse SS in Vlaanderen neemt in stevigheid toe, noteerde Berger optimistisch een maand later al ([370]). Hoopgevend was ook het vooruitzicht dat Thedieck, de eerste politieke medewerker van Reeder en vijand nr. 1 van

(368) Hiervóór, p. 79.

(369) Van de Wiele in zijn rede op de Vlaams-Duitse kultuurdagen te Brussel, 29 augustus 1943 (*De Vlag*, VI, 2, september 1943, p. 60). Van de diensten van Goebbels ontving de Duitse pers 6 oktober 1942 aanbeveling dat de Duits-Vlaamse week te Hannover « aandacht » verdiende (BAK, *Sammlung Oberheitmann*, ZSg, 109/38).

(370) Berger aan Himmler, 4 november 1942 (BAK, NS 19/*neu* 1557).

de SS, op 1 januari 1943 Brussel zou hebben verlaten ([371]). (Het zou echter nog begin april worden eer het zover kwam.) Half november begon Van de Wiele met een reeks vergaderingen waarop hij over Vlaanderens toekomst sprak en die in het weekblad *De SS-Man,* orgaan van de Germaanse SS in Vlaanderen, werden aangekondigd ([372]).

Bij de jaarwisseling dankte Van de Wiele Himmler *für die unermüdliche Unterstützung* en legde hij de gelofte af, stand te houden tot de overwinning ([373]). Hij wilde aldus bijdragen tot de vervulling van Himmlers taak « in onze ruimte » ([374]). Een dankwoord ging ook aan Berger voor de bewezen steun gedurende het voorbije jaar waarin het aantal cellen van de DeVlag van vijfenzeventig tot driehonderd vijfentwintig gestegen was. « Onwankelbaar trouw aan de *Führer* en het Rijk » was de DeVlag, « met meer verbetenheid dan ooit », vastbesloten « de opgelegde taken » (*die uns gestellten Aufgaben*) te vervullen ([375]). Die taken waren niet meer van louter kulturele aard. De reeds ingeslagen wending naar de politiek en de binding met de SS blijken voldoende duidelijk, in weerwil van de tamelijk ingewikkelde formulering, uit Van de Wieles nieuwjaarsboodschap aan Jungclaus, de politieke vertegenwoordiger van Himmler te Brussel ([376]). 1942 was rijk geweest aan moeilijke, maar dankbare opdrachten. Dankzij uw steun, aldus Van de Wiele, zijn wij erin geslaagd onze medewerkers van een algemeen kulturele belangstelling over te hevelen naar een in hetzelfde bloed wortelende onaantastbare overtuiging die de Germaanse SS en de grote DeVlagfamilie dezelfde zegezekere wegen doet opgaan ([377]).

Met grote aandacht volgde Himmler de ontwikkeling in het kamp van de politieke kollaboratie in België. In Wallonië wist hij op Degrelle te mogen rekenen. Maar hij besefte dat de toestand in Vlaanderen « biezonder ongunstig » was. Met de « handige » Elias als opvolger van De Clercq mochten

(371) Berger aan Himmler, 5 november 1942 (BAK, NS 19/*neu* 1557).

(372) *De SS-Man,* 14 november 1942. Van dit nummer af vindt men in dit weekblad een rubriek : Uit het leven der DeVlag.

(373) Van de Wiele aan Himmler, 31 december 1942 (NCWO II, DeVlag, III, 31).

(374) Zinspeling op de beschikking van Bormann van 12 augustus 1942 (*Anordnung A 54/42*) : voor onderhandelingen met de volksgermaanse groepen in Noorwegen, Denemarken, Nederland en België is alleen de *Reichsführer-SS* bevoegd (vgl. nader *Bijdragen,* 4, december 1976, p. 130-131).

(375) Van de Wiele aan Berger, 31 december 1942 (NCWO II, DeVlag, III, 31). Volgens DE BENS, *op. cit.,* p. 225, noot 67, zou Van de Wiele reeds in het nummer van *De SS-Man* van 8 oktober 1942 « geschreven » hebben : « Gezien onze aansluiting in het Germaanse Rijk is hierdoor de beslissing genomen dat slechts als enige leiding de DeVlag en de 'Algemene SS-Vlaanderen' beschouwd mag worden. » Een nummer van *De SS-Man* van 8 oktober bestaat niet, wel een van 3 en een van 10 oktober 1942. In de nummers van september-oktober is de door De Bens aangehaalde forse (en onwaarschijnlijke) verklaring van Van de Wiele onvindbaar gebleken.

(376) *Bijdragen,* 4, december 1976, p. 77-78.

(377) *Es ist uns gelungen, unsere Mitarbeiter von einer allgemeinen kulturellen Bereitschaft zu diesen unerschütterlichen, auf das selbe Blut fussenden Ueberzeugung, durch die in Flandern die germanische SS und die grosse Familie der Deutsch-Vlämischen Arbeitsgemeinschaft dieselben siegessicheren Wege gehen, zu bringen.* Van de Wiele aan Jungclaus, 31 december 1942 (NCWO II, DeVlag, III, 31).

« grote moeilijkheden » worden verwacht. Heeft de VNV-leider niet eens verklaard dat Duitsland slechts tot toegevingen bereid is wanneer het beroerd wordt (*wenn es ihm [Deutschland] dreckig ginge*) ([378]) ? De raad volgend van Schulze, *Landesgruppenleiter* van de *Auslandorganisation der NSDAP* in België, wenste Himmler geen openlijke vijandschap tussen het VNV en de DeVlag (*unsere DeFlag*, schreef hij). Talrijke celleiders van de DeVlag waren immers tevens plaatselijke leiders van het VNV. Een minder gespannen verhouding tussen de twee organizaties zou, volgens Schulze, de DeVlag meer mogelijkheden tot beïnvloeding bieden. Dat is de juiste taktiek, zo hield Himmler 20 januari Berger voor ([379]). Wij moeten proberen met het VNV een soort godsvrede tot stand te brengen. Het dubbele lidmaatschap zal onze richting versterken.

De bronnen leren niet of de door Himmler aanbevolen taktiek een begin van toepassing kreeg. Feitelijk liepen de wegen van het VNV en de DeVlag alsmaar verder uiteen. Drie feiten brachten in het voorjaar van 1943, ook voor niet ingewijde toeschouwers, het bewijs dat de kloof tussen de twee rivalizerende organizaties onoverbrugbaar was geworden. Op 14 maart vertrokken, gescheiden, twee kontingenten Vlaamse vrijwilligers naar het Oostfront. De door de Germaanse SS en de DeVlag in Vlaanderen geworven groep reisde na een toespraak van Van de Wiele en Jungclaus 's voormiddags uit Antwerpen af. De groep geworven door het VNV vertrok dezelfde dag, 's namiddags, uit Brussel, na te zijn toegesproken door Elias en Jungclaus ([380]). Ongeveer een maand later, 18 april, tweede gesplitste afscheidsplechtigheid volgens hetzelfde scenario ([381]). Het voorstel, de werfaktie te besluiten met een gemeenschappelijke manifestatie waarop hij en Van de Wiele het woord zouden voeren, had Elias verworpen ([382]). Voor het VNV was 18 april « de laatste wervingsvergadering » voor de *Waffen-SS* ([383]). Intussen was de VNV-leider vier dagen tevoren, op de landdag van het VNV-studentenfront te Gent, biezonder scherp van leer getrokken tegen de DeVlag en haar voorman die, begin 1943, een geschrift gepubliceerd had onder de titel *Op zoek naar een vader-*

(378) *Bericht über die 3. Tagung der germanischen Arbeitsgemeinschaft am 12. Januar 1943* (IfZM, NO-1783). Zie nog de versie van dit verslag in IMT (Franse uitgave), XXVI, 261 e.v.

(379) Himmler aan Berger, 20 januari 1943 (BAK, NS 19/1541).

(380) Verslag in *Brüsseler Zeitung*, 15 maart 1943.

(381) Als vorige noot, 19 april 1943.

(382) *Sipo-SD Brüssel, Meldungen aus Belgien und Nordfrankreich*, 15 april 1943, p. 35 (Stichting Jacquemotte, Brussel, mikrofilm IMI-ZPA, St 3-Z). Volgens dezelfde bron had Elias geweigerd in te gaan op een voorstel van de DeVlag, de propaganda voor de werving wederzijds territoriaal te begrenzen. Nog volgens de *Meldungen*, 1 mei 1943, p. 25, vertrokken er op 18 april honderdvijftig door het VNV geworven vrijwilligers uit Brussel, ongeveer tweehonderdvijftig door de Germaanse SS en de DeVlag geworven uit Antwerpen. Die laatste groep telde echter *85 Volksdeutsche aus dem Bezirk von Douai*.

(383) Pv. Elias, 27 juni 1946, p. 4 (Evdok). Vóór 18 april 1943 had, volgens Elias, de DeVlag gepoogd de afscheidsplechtigheid van het VNV te Brussel « te noyauteren ».

land (384). « We zijn niet op zoek naar een vaderland », had Elias geantwoord. « We strijden voor het behoud van ons vaderland en de verovering van een staatsvorm die zijn behoud waarborgt en bevestigt. En dat vaderland ligt in het mondingsgebied van onze grote stromen, het deltagebied der Nederlanden met Schelde, Rijn en Maas. » Ondubbelzinnig had hij gewaarschuwd : indien de Rijksgedachte ontaardt « tot imperialisme of tot opslorping, dan komt er verzet niet alleen in Vlaanderen maar in gans Europa ». Wel had hij eraan toegevoegd « genoeg vertrouwen te hebben in Adolf Hitler » (385), maar meteen onderstreept geen schrik te hebben voor een verdeel-en-heerspolitiek. Want « wie Vlaanderen wil verdelen zal niet als resultaat bereiken dat hij heerst, maar wel dat hij de besten van zijn vrienden zal verliezen ».

Voor die stoute taal werd Elias door Reeder op de vingers getikt (386). Zo'n uitval was « zeer misplaatst », kreeg de VNV-leider te horen. Overigens, zou Reeder nog hebben gezegd, mocht een uitval tegen de DeVlag óók als een uitval « tegen de politiek van het Rijk » worden beschouwd (387). Waar-

(384) Tekst van de rede als brochure uitgegeven door VNV, departement Vorming, Kaderschooljaar 1942-1943. Het is echter zeer de vraag of de gepubliceerde tekst de integrale weergave van Elias' rede is. — E. De Bens vergist zich wanneer zij schrijft (*op. cit.*, p. 444) dat een artikel van J. Brans, *Op zoek naar een Vaderland*, in *Volk en Staat* van 15-16-17 augustus 1942, « een duidelijk antwoord was op Jef Van de Wieles boek ». Van de Wiele sloot zijn manuskript af op 19 september 1942 (*op. cit.*, p. 103). Het boek verscheen pas begin 1943 bij de Uitgeverij Steenlandt te Brussel. Voor de titel liet *Van de Wiele* zich blijkbaar inspireren op de artikelenreeks van Brans in *Volk en Staat* van 12 tot 18 augustus 1942. In de Vlaamse publicistiek van 1941-1942 is het « zoeken naar een vaderland » een herhaaldelijk behandeld tema. In het hoofdartikel van *Hier Dinaso* van 12 april 1941 heet het dat de Vlamingen, Brabanders en Limburgers jaren achtereen « op zoek waren naar een vaderland ». In *Volk en Staat* van 7 maart 1942 schreef Brans : « Voor de toekomst en de eer van ons volk. Wij strijden voor een eigen vaderland. » Dezelfde krant wijdde op 21 april 1942, op de één, een artikel aan de NSJV-kultuurweek te Antwerpen. Men leest : « Iemand heeft eens, in het gelukkig nu verdwenen Belgische parlement, verklaard : 'De Vlaamse Beweging is het heimwee naar een vaderland'. »

(385) In zijn TB 24 over april-juni 1943 citeert Reeder de bewuste zin van Elias in Duitse vertaling aldus : *Ich habe genügend grosses Vertrauen zum politischen Genie des Führers Adolf Hitler.* (T-501, 106, 254.) Beriep Elias zich werkelijk op het « politieke genie » van Hitler en wijzigde hij nadien zijn tekst zodat er nog enkel sprake was van « genoeg vertrouwen » in Hitler ? Of werd Elias' tekst door de vertaaldienst van de *Militärverwaltung* bijgewerkt ? In zijn grote rede op de kaderdag van het VNV, 6 juni 1943, verklaarde Elias vertrouwen te hebben « in het genie van Adolf Hitler » (*Volk en Staat*, 8 juni 1943). In een telegram met gelukwensen aan Hitler bij gelegenheid van diens verjaardag (20 april 1943) zou Elias schrijven : *Wir unterstellen uns vertrauensvoll Ihrer genialen Führung.* (T-501, 106, 255.)

(386) Waarschijnlijk op 17 april 1943. Dat blijkt uit de aanhef van Elias' schrijven van 7 mei 1943 aan Reeder (hierachter, p. 90).

(387) TB Reeder 24 over april-juni 1943 (T-501, 106, 254). Zie nog *Sipo-SD Brüssel, Meldungen*, 1 mei 1943, p. 21 e.v. Volgens dit laatste stuk kreeg Elias van Reeder opgemerkt dat hij zich *mit der Herausstellung des Begriffes 'Grossdeutschland' in staatspolitischer Beziehung einer ihm bekannten Willesäusserung des Führers widersetzt habe.* Het is niet uitgesloten dat Reeder, om de schijn te redden, zich in zijn TB en in zijn (mondelinge of schriftelijke) mededeling aan de Sipo-SD te Brussel scherper uitgelaten heeft dan in zijn onderhoud met Elias zelf. Zou hij een uitval tegen de DeVlag als een uitval tegen de politiek van het Rijk hebben beschouwd ? Zoja, dan vraagt men zich af waarom hij, in zijn *Tätigkeitsberichte* en vooral in zijn speciale verslagen aan Himmler, de DeVlag zonder twijfel minderwaardig geacht heeft in vergelijking met het VNV.

op Elias antwoordde dat hij « een zo krasse uiteenzetting » van het VNV-standpunt noodzakelijk had geacht om tegemoet te komen aan de diepe onrust die in de gelederen van de beweging heerst. Men denkt er dat de DeVlag en de SS de opdracht werd toevertrouwd « het VNV te bekampen en te vernietigen » en men beschouwt er de Duitse politiek als onduidelijk in haar dubbelzinnigheid ([388]).

Op Elias' openlijke aanval antwoordde Van de Wiele eveneens in het openbaar. En wel op 18 april te Antwerpen. Op de afscheidsplechtigheid bij het vertrek van de Oostfrontvrijwilligers verklaarde hij, duidend op de VNV'ers : « Ze zeggen dat ze een vaderland bezitten, maar terzelfdertijd zitten ze angstig gebogen over kaarten op zoek naar de grenzen van dat vaderland. Kameraden, wanneer gij straks naar het Oosten rijdt moet gij goed uit uw ogen kijken of gij die grenzen vinden zult. Gij zult zeer ver reizen, Danzig en Zevenburgen voorbij, maar overal zult gij bloed van uw bloed, overal in het Grote Rijk zult gij uw vaderland vinden ([389]). » Antwoordend op Elias' bewering : wij zijn de enige politieke partij in Vlaanderen, zei Van de Wiele (dat was 's namiddags, in zijn rede voor de kaderleden) : er kan slechts sprake zijn van één partij, de NSDAP, en van één leider, Adolf Hitler. Hij zelf, Van de Wiele, beschouwde zich niet als een « leider », slechts als een « instrument in de hand van de *Führer* ». Daarop vroeg hij het kaderkorps de eed van onvoorwaardelijke trouw te zweren aan de *Führer* en « aan het Rijk dat hij stichten zal » ([390]).

Ook Berger reageerde krachtig op de rede van Elias ([391]). Die reaktie gold tevens Goebbels. Uit taktische overwegingen had de rijksminister van propaganda op 14 maart, voor journalisten te Berlijn, verklaard het nationaalsocialisme niet als een uitvoerartikel te beschouwen. « Het kan aangepast worden aan de volken. Het is hun zaak voor de aanpassing te zorgen indien zij die nuttig achten », aldus de kommentaar van de minister ([392]). Het spreekt vanzelf dat Elias zich op dit gezaghebbende oordeel beroepen had om *zijn* interpretatie van de Rijksgedachte te rechtvaardigen. Berger voer heftig uit. De verkondiging van de « nieuwe Europa-politiek » door de minister was voor alle *schräge Fürsten* ([393]) in de Germaanse landen het signaal om met

(388) *Man glaube, die Deutschen betrieben eine unklare Politik der Doppelsinnigkeit.* (TB 24, T-501, 106, 255.)

(389) *Sipo-SD Brüssel, Meldungen,* 1 mei 1943, p. 29. Op de namiddagvergadering van de kaderleden der DeVlag verklaarde Van de Wiele uitdrukkelijk dat hij enkele uren tevoren, bij de afscheidsplechtigheid van de Oostfrontvrijwilligers, de aanval van Elias tegen de DeVlag en tegen *Op zoek naar een vaderland* had willen beantwoorden.

(390) Als vorige noot, p. 31.

(391) Berger aan Himmler, 19 april 1943 (BAK, NS 19/*neu* 981). Reeds op 15 april had Jungclaus Berger een uitvoerige maar tamelijk tendentieuze samenvatting van Elias' rede bezorgd.

(392) A. DE JONGHE, *H. J. Elias als leider van het Vlaamse Nationaal Verbond. Kanttekeningen bij een artikel van Frans Van der Elst,* deel 2 in *Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis,* VII, 1976, 3-4, p. 413-414.

(393) *Schräge Fürsten, schräge Touren* e.d.m. zijn uitdrukkingen die herhaaldelijk in de beperkte woordenschat van Berger voorkomen.

hun eisen voor de dag te komen. Door de schuld van de minister is het thans zover dat wij, nog bij't leven van de *Führer,* elke Germaanse staat moeten toelaten zich volgens eigen goeddunken zijn nationaalsocialisme uit te kienen. Elias weet het natuurlijk beter dan de *Führer* hoe de Germaanse wereld geleid moet worden ! Het is de eerste maal, jammerde Berger, dat ik mij ten zeerste bezorgd maak om wat de toekomst brengen zal wanneer de *Führer* er niet meer zal zijn.

Maar er was nog iets anders dat Berger in Elias' rede voor de VNV-studenten getroffen had en daarop kwam hij, wat later, terug : « de scherpe toon en de zegezekerheid » van de VNV-leider ([394]). Die tweede reaktie van de chef van het *SS-Hauptamt* mogen wij de lezer niet onthouden omdat zij het begripsvermogen en het politieke inzicht van een der belangrijkste politieke medewerkers van Himmler blootgeeft. Berger ondervond geen moeite bij het zoeken naar een verklaring voor het stoute optreden van Elias. Het reeds vroeger opgevatte vermoeden dat de VNV-leider zich gedwongen gevoeld had « kleur te bekennen na het sukses van het in Vlaanderen met geestdrift gelezen boek van Van de Wiele » ([395]), zag Berger bevestigd door de brief van pater Callewaert aan Elias ([396]). « Dat die brief voldoende was om de scherpe wending van Elias uit te lokken », betoogde Berger, « bewijst dat de Raad van Leiding van het VNV, Elias inbegrepen, zeer eng aan de katolieke kerk gebonden zijn. » (Wie enigszins bekend is met de verhouding VNV-katolieke hiërarchie in België, zal achter het besluit van Berger een groot uitroepteken plaatsen. En waar ligt het verband tussen de brief van Callewaert, het vermeende sukses van *Op zoek naar een vaderland* en de rede van Elias ?)

Het tema van het onbehagen, de ontstemming en het wantrouwen waarop Elias reeds duidelijk had gezinspeeld gedurende zijn onderhoud van 17 april met Reeder, ontwikkelde hij uitvoerig (veertien dicht getikte bladzijden groot formaat) in een waardig schrijven van 7 mei aan de *Militärverwaltungschef* ([397]). Bitter stelde hij vast : « Meer en meer groeit hier de overtuiging

(394) Berger aan Himmler, 28 mei 1943 (BAK, NS 19/*neu* 840).

(395) Anders dan Berger beweert (en een advertentie in het weekblad *De SS-Man* van 13 februari 1943 suggereert : « 10.000 eksemplaren in drie weken ») was het boek van Van de Wiele geen sukses. 5 april schreef de Uitgeverij Steenlandt aan de Algemene Leiding van de DeVlag : « De verkoop van dit boek schijnt in het algemeen niet te vlotten. » Wijkmans, zaakleider van de uitgeverij, bevestigde de mislukking in een brief van 17 september 1943 aan Van de Wiele. Om de voorraad spoedig op te ruimen stelde hij o.m. voor « het op de markt brengen van een zogezegde 3e druk, volkseditie », het inschakelen voor de verkoop van de gewone boekhandel. Volgens Wijkmans lag de schuld bij de cellen van de DeVlag die het boek voor een gunstprijs konden verkopen maar geen « voldoende daadwerkelijke propaganda » hadden gevoerd (NCWO II, DeVlag, IX, 6).

(396) Bedoeld wordt de brief van 3 april 1943 waarin de in Vlaamse kringen bekende en invloedrijke dominikaan de politiek van het VNV scherp afwijzend beoordeelde (P.J. NUYENS, *Pater L.J. Callewaert. Met woord en daad in liefde,* Mortsel, 1969, p. 175-178. A. DE BRUYNE, *De kwade jaren,* I, Brecht, 1971, p. 44).

(397) Evdok. — Op 28 mei schreef Berger aan Himmler dat hij proberen zou in het bezit te geraken van het « memorandum » van Elias aan Reeder waarin de VNV-leider aandringt « op de erkenning van het VNV als *de* partij, de uitschakeling van de DeVlag en de SS » (BAK, NS 19/*neu* 840). Zoveel had Elias niet gevraagd. Het schrijven van Berger bewijst dat hij op lekken kon rekenen in de onmiddellijke omgeving van de *Militärverwaltungschef.*

dat er in België enkele mensen zitten die Vlaanderen als hun privé-jachtgebied beschouwen... Vlaanderen komt meer en meer tot het bewustzijn dat het stelselmatig bedrogen wordt... Het instrument van deze politiek is bekend : het is de SS-DeVlag. ...De toestand is onhoudbaar geworden. » De dubbelzinnige Duitse politiek « had het wonder verwezenlijkt dat de Belgische staat in geen honderd jaar vermocht had tot stand te brengen, namelijk van de Vlamingen, uit reaktie, toch nog Belgen te maken ». De tijd is gekomen om een einde te maken aan de dubbelzinnigheid. Voor zichzelf had hij het besluit getroffen : « Het is beter dat mijn beweging ten onder ga in klaarheid dan versmachte in dubbelzinnigheid. »

Zo ver zou Elias het echter niet laten komen. Het VNV brak enkel met de SS-diensten in augustus 1943. Het schrijven van 7 mei van de VNV-leider aan Reeder is ongetwijfeld een belangrijk moment in de ontwikkeling die tot de breuk zou leiden ([398]). Het eerste ? Van der Elst beschouwt de kwasi ultimatieve brief van Elias als het begin van de aanval tegen de Duitse *Flamenpolitik* ([399]). Men kan het ook anders zien : wegens de openbaarheid, de uitdagende inhoud en terwille van de reakties die ze uitlokte was Elias' rede van 14 april 1943 het eerste niet te miskennen teken van een neiging tot aanvallende houding. Zij droeg in elk geval bij tot een aanzienlijke verscherping van de al zo gespannen verhouding VNV-DeVlag ([400]).

Het onderhoud Himmler-Van de Wiele (begin mei 1943).

Op de ontwikkeling naar de breuk tussen VNV en SS gaan wij later in. Wij blijven eerst nog in mei 1943. Voor Himmler een belangrijke periode in de strijd om de versteviging van zijn machtspositie in België. De lezer is het al bekend : bij het begin van de maand ontbood hij Van de Wiele naar zijn

(398) Elias zou zijn waarschuwing aan het adres van de verantwoordelijken voor de Duitse bezettingspolitiek herhalen in zijn rede op de kaderdag van het VNV te Brussel, 6 juni 1943 : « Ik geloof en heb vertrouwen in het genie van Adolf Hitler... Daarom zeg ik : wij zijn bereid tot alles... Alleen maar zeggen wij tot Duitsland : maak het ons mogelijk, dat 'alles' aan te bieden, dat 'alles' te geven door een klare houding van uwentwege en door de uitschakeling van alle taktische en psychologische vergissingen. » (Volgens de tekst van de rede in brochurevorm door *Volk en Staat* uitgegeven, p. 6. De passus vanaf « Alleen maar » tot « psychologische vergissingen » niet in *Volk en Staat* van 8 juni 1943.)

(399) F. VAN DER ELST, *Dr. Elias als leider van het VNV*, in *Bijdragen tot de Geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog*, 3, oktober 1974, p. 89.

(400) Vgl. *Sipo-SD Brüssel, Meldungen*, 1 mei 1943, p. 27 : *Wieder einmal ist für den zwischen dem VNV und der DeVlag bestehenden Konflikt ein Höhepunkt festzustellen, wie er in dieser Schärfe noch nicht beobachtet werden konnte. Mit der Rede ... wurde dieser Konflikt in einer Form in die Oeffentlichkeit getragen, die im Hinblick auf das eigentliche Ziel des flämischen Volkstumskampfes als absolut unerwünscht bezeichnet werden muss.* Ook in Nederland wekte Elias' rede grote belangstelling. *Volk en Vaderland*, het dagblad van Musserts NSB, van 7 mei 1943, wijdde er een uitvoerig artikel aan waarin Elias de « leider van de Zuidnederlandse nationaalsocialisten » genoemd werd. Van zijn kant achtte de *Befehlshaber der Sipo und des SD* in Nederland de rede en het artikel belangrijk genoeg om er de aandacht van het RSHA op te vestigen (RvOA, *Meldungen aus den Niederlanden*, nr. 143, 11 mei 1943).

Feldkommandostelle. Degrelle verscheen er een paar weken later. Het lag voor de hand dat een bespreking met de ene medestander gevolg werd door een met de andere. De twee tegelijk ontvangen kon de *Reichsführer* niet. Wel had hij met beiden gelijksoortige vraagstukken te behandelen met het oog op de infiltratie van de SS in Vlaanderen en Wallonië. Maar afgezien van het feit dat Himmler zich geen Belgisch vertoon in de ogen van de kollaborerende Vlamingen veroorloven kon, was er een kwestie die enkel voor een gesprek met Degrelle in aanmerking kwam : de overheveling van de *Légion Wallonie* van het landleger naar de *Waffen-SS* ([401]).

Over de omstandigheden die Himmler rechtstreeks aanleiding gaven tot het ontbieden van, achtereenvolgens, Van de Wiele en Degrelle leert het bronnenmateriaal niets ([402]). Toch verdienen enkele feiten vermelding omdat ze als het ware de achtergrond vormen van de hier beschouwde besprekingen.

Volgens een naoorlogse verklaring van Van de Wiele zou hij, in maart 1943, met vertegenwoordigers van Rex een overeenkomst hebben gesloten ([403]). De 25e ging van de DeVlag-centrale in Düsseldorf aan de *Gauarbeitsgemeinschaften* in Duitsland de opdracht het ledenaantal snel en aanzienlijk op te drijven in de Vlaamse sektor (versta : onder de Vlaamse arbeiders in Duitse fabrieken) ([404]). De stijging, zo heette het in het rondschrij-

(401) De Launay vergist zich wanneer hij het, op grond van gebrekkige feitenkennis, zo voorstelt alsof Degrelle en Van de Wiele *samen*, op een niet nader bepaalde datum in mei 1943 door Himmler ontvangen werden. Het zogezegde onderhoud Himmler-Degrelle-Van de Wiele lokalizeert hij — tweede grove vergissing — nu eens in het *Führerhauptquartier* te Rastenburg (Oost-Pruisen) dan weer in Himmlers (niet bestaande) kasteel bij Salzburg. (*Histoires secrètes de la Belgique de 1935 à 1945*, Parijs, 1975, p. 249 en 270. Dezelfde tegenstrijdigheid in *La Belgique à l'heure allemande*, Brussel, 1977, p. 204 en 259. De (veel)schrijver, die zijn eigen teksten niet aandachtig opstelt noch herleest, blijft aldus tenminste konsekwent in zijn vergissing.) Volledigheidshalve zij nog vermeld dat De Launay ook weet heeft — toevallig is dat juist — van een onderhoud Himmler-Degrelle zonder Van de Wiele, in mei 1943 (*Histoires secrètes*, p. 224). Over de betrouwbaarheid van De Launay zal de lezer gemakkelijk oordelen. De twee hier aangehaalde boeken krioelen van grove vergissingen, scheve en ongegronde voorstellingen, « ontleningen » waarvan de schrijver, die zich *historien-chercheur* noemt, zorgvuldig de herkomst verzwijgt.

(402) Voor De Launay zijn er (vanzelfsprekend) geen vraagtekens. In *La Belgique à l'heure allemande*, p. 259, beweert hij dat het onderhoud Himmler-Degrelle-Van de Wiele (dat nb. nooit plaatsvond) *fait suite à l'accord que Rex et DeVlag ont conclu en mars 1943*. In *Histoires secrètes de la Belgique de 1935 à 1945*, ongeveer twee jaar voordien verschenen, leest men echter (p. 270) dat het wantrouwen van Berger jegens Elias gegrond was, weshalve Himmler besloot *de faire le point avec Degrelle et Van de Wiele qu'il convoqua tous deux, en mai 1943, à Rastenbourg*. Berger en Himmler wantrouwden Elias al lang vóór deze leider van het VNV werd. Uit niets blijkt het oorzakelijke verband tussen dit gevoel en Himmlers uitnodiging tot een onderhoud eerst, begin mei, aan Van de Wiele, vervolgens, een paar weken later, aan Degrelle.

(403) Verklaring van Van de Wiele, 14 juni 1974 (DE LAUNAY, *Histoires secrètes*, p. 289). Volgens die verklaring bepaalde artikel 1 van de overeenkomst : *Maintien de la Belgique unitaire et monarchique*. Artikel 2 : *Maintien d'une équipe gouvernementale unique*. Een groot uitroepteken is hier op zijn plaats.

(404) A. Brennecke, *Geschäftsführer der DeVlag* aan de *Gauarbeitsgemeinschaften*, 25 maart 1943 (NCWO II, DeVlag II, 26). In Duitsland was de DeVlag territoriaal georganizeerd in *Gauarbeitsgemeinschaften*, waarvan de grenzen samenvielen met die van de gouwen van de NSDAP.

ven, was « een dringende politieke noodzakelijkheid » ([405]). Aangenomen mag worden dat de cellen van de DeVlag in Vlaanderen om dezelfde reden dezelfde opdracht ontvingen. Hing er toen al een ontmoeting van Himmler met zijn twee politieke volgelingen in de lucht en wenste de *Reichsführer* dat Van de Wiele die, anders dan Degrelle, op geen frontdienst kon bogen, tenminste over een numeriek sterke organizatie zou beschikken ? Op 30 maart was Himmler op bezoek bij Hitler in het *Führerhauptquartier* om te beraadslagen over de toestand in Vlaanderen en Wallonië. Ook Degrelle kwam ter sprake ([406]). Begin april, nadat Himmler, Heydrich en Berger herhaaldelijk bij Reeder hadden aangedrongen ([407]), verdween Thedieck, « de noodlottige politieke raadgever in België » ([408]) uit de *Militärverwaltung* in Brussel ([409]). De maatregel was rechtstreeks gericht tegen het VNV, dat in Thedieck een bekend en handig beschermer verloor. Van de Wiele en Degrelle, evenals de Duitse machten die achter hen stonden, hadden reden tot juichen ([410]). In de eerste helft van april informeerde Jungclaus, zeer waarschijnlijk in opdracht van Berger en Himmler, bij Reeder of een grondige wijziging in de samenstelling van het kollege der sekretarissen-generaal door de benoeming van enkele DeVlag-leden tot de politieke mogelijkheden behoorde (wat bewijst dat Himmlers ambities in België verder reikten dan politie en *Volkstum*). Reeder antwoordde negatief : een kollege samengesteld uit aanhangers van de Nieuwe Orde zou weliswaar gedweeër zijn maar voor de uitvoering van de Duitse wensen zou het in het bezette land over geen uitvoeringsapparaat beschikken ([411]). Er volgde een duidelijke waarschuwding : de ervaring van

(405) *Diese Steigerung der Mitgliederzahl ist aus dringenden politischen Gründen erforderlich, da von ihr Entscheidungen von weittragender und einmaliger Bedeutung abhängen.*

(406) Notitie in handschrift van Himmler over zijn besprekingen met Hitler op 30 maart 1943 : *9. Flandern. Wallonien, Degrelle.* (BAK, NS 19/*neu*, 147.)

(407) *Bijdragen*, 4, p. 50 en 75. Vgl. nog hiervóór, p. 32.

(408) Aldus Himmler in zijn schrijven van 16 februari 1943 aan Reeder, hiervóór, p. 32.

(409) Beschikking OKH, Gen. StdH, Gen.Qu., 5 april 1943 (BAK, *Nachlass Thedieck, vorl.* 56). Volgens een naoorlogs getuigenis van A. Globke, vóór 1945 hoog ambtenaar in Binnenlandse Zaken, zou Kaltenbrunner, opvolger van Heydrich als chef van de Sipo-SD, aan Stuckart, staatssekretaris van binnenlandse zaken, verklaard hebben dat men het ontslag van Thedieck aan de overleden Heydrich verschuldigd was. (Verklaring A. Globke, 12 juni 1946. BAK, t.a.p.). Naar aanleiding van zijn vertrek werd Thedieck in besloten kring ten huize van kanunnik Van der Elst (Ukkel) gehuldigd. Als vertegenwoordiger van kardinaal Van Roey overhandigde de kanunnik Thedieck een gouden kruis als herinneringsgeschenk. Ook namens de groot-rabbijn in België, Ulmann, betreude Van der Elst Thediecks heengaan. Op de afscheidsplechtigheid waren o.m. nog aanwezig V. Leemans, sekretaris-generaal van ekonomische zaken, en graaf de Grunne, opperhofmaarschalk van koningin Elizabeth (Aantekening Thedieck voor het Britse militaire bezettingsbestuur te Keulen, 17 januari 1946. Brief van Thedieck aan het Britse militaire bezettingsbestuur, 18 maart 1946. BAK, t.a.p. Brief van Thedieck aan de schrijver, 31 oktober 1977). Om Thedieck aan mogelijke vervolgingen door de *Gestapo* te onttrekken deed Reeder het nodige om zijn gewezen medewerker en vriend in de *Luftwaffe* te doen inschakelen (Verklaring van F.A. Knopp, *Oberregierungsrat*, Keulen, 21 oktober 1947, BAK, t.a.p.).

(410) Volgens Thedieck had ook Degrelle geijverd om hem uit Brussel weg te krijgen (Thedieck aan de schijver, 31 oktober 1977).

(411) Het schrijven van Berger of Himmler aan Jungclaus niet teruggevonden. Evenmin dat van Jungclaus aan Reeder en het antwoord van Reeder aan Jungclaus van 24 april 1943. Zie evenwel Reeder aan Himmler, 20 december 1943, waarin de *Militärverwaltungschef* naar zijn antwoord verwijst en het samenvat (BAK, NS 19/1567).

de bezetting gedurende de Eerste Wereldoorlog (toen de Belgische administratie passief bleef) weze « een duurzame les ». Heeft Himmler na het afwijzende antwoord van Reeder het wellicht raadzaam geoordeeld eerst Van de Wiele, vervolgens Degrelle bij zich te roepen om met hen de toekomst te bespreken ? Het verdient opmerking dat de *Reichsführer*, tussen de twee besprekingen in, tamelijk zeker scheen van de eerlang te verwachten benoeming van Jungclaus, aangezien hij toen graag zijn beschermeling de nodige gelden ter beschikking wou stellen voor de inrichting van een woning « als toekomstig HSSPF » te Brussel ([412]).

Er bestaat geen aantekening van Himmler of van Van de Wiele over hun onderhoud van begin mei. Wel beschikt men over een reeks brieven door de DeVlag-leider aan Berger een paar weken na het onderhoud geschreven, en enkele Duitse sekundaire bronnen. Omdat die laatste voor een groot deel eigentijds zijn en van goed geïnformeerde zijde komen mogen ze, in grote mate, als betrouwbaar worden beschouwd ([413]) — meer betrouwbaar in elk geval dan de bevreemdende naoorlogse verklaring van Van de Wiele. Weinig geloofwaardig maakt de gewezen DeVlag-leider zich inderdaad met de bewering, uit zijn gesprekken met Himmler en zijn naaste medewerkers met zekerheid te hebben kunnen afleiden dat « niemand nog dacht » aan een Duitse overwinning ([414]). « De door iedereen overwogen oplossing was een Engels-Duitse vrede door overleg met een ommekeer der bondgenootschappen in het Westen. » (Over wat Amerika nog in te brengen zou krijgen valt niets te vernemen.) Even vatbaar voor twijfel is daarom Van de Wieles bewering dat het territoriale statuut van België niet ter sprake kwam. Het onderhoud zou alleen gelopen zijn over de « onvoorwaardelijke samenwerking » van de DeVlag met de SS. Himmler zou er bij Van de Wiele enkel hebben op aangedrongen het VNV niet hard aan te pakken.

Volgens Reeder (de bron van die informatie is niet bekend) lekte het

(412) In april 1943 had Jungclaus het *SS-Wirtschafts- und Verwaltungshauptamt* (Franck) gevraagd over het grootste deel van zijn spaargeld te mogen beschikken (RM 2.200) voor de betaling van gedurende zijn ambtstijd in Nederland gekochte meubelen. Namens Himmler antwoordde Brandt aan Franck 12 mei dat Himmler met het verzoek van Jungclaus instemde. De *Reichsführer* achtte het nochtans wenselijk Jungclaus royaal geld ter beschikking te stellen (RM 10.000) voor het inrichten van een woning *in seiner Eigenschaft als künftiger Höherer SS- und Polizeiführer* te Brussel (BAK, NS 19/1186).

(413) TB 24 over april-juni 1943 (T-501, 106, 262). Verhoor Reeder door De Vries te Neurenberg, 10 januari 1947 (STAN, Rep. 502, VI, R 42, p. 15). Reeder aan zijn Duitse advokaat Achenbach, 27 augustus 1950 (BAK, *Nachlass Thedieck, vorl.* 54). In dezelfde zin von Bargen aan von Weizsäcker, staatssekretaris buitenlandse zaken, 8 juli 1943 (STAN, NG-1636 en PAB, *Inland* II g, 344, *Belgien* I).

(414) Verklaring Van de Wiele, 14 juni 1974 (DE LAUNAY, *Histoires secrètes*, p. 270-271). Het zou voor de geschiedschrijving nuttig zijn dat Van de Wiele ertoe besluit een geloofwaardig getuigenis af te leggen over zijn onderhoud van begin mei 1943 met Himmler. Hetzelfde geldt voor zijn besprekingen van begin maart 1944 met Himmler in gezelschap van Elias. Ten gunste van de ernst van Van de Wiele zal men veronderstellen dat hij de tekst van het interview met De Launay niet ter inzage kreeg vóór publikatie.

feit van het onderhoud uit als gevolg van een loslippigheid van Van de Wiele na zijn terugkeer ([415]). In kollaboratiekringen wekte de gebeurtenis grote belangstelling. De onmiddellijk sterk verspreide geruchten « vergiftigden » de politieke toestand in Vlaanderen ([416]). Reeder vernam dat, behalve over de versteviging van de organizatie, haar numerieke aangroei en de ideologische scholing van de leden, ook over het politieke lot van Vlaanderen was gesproken. Eerlang zou België verdeeld worden in twee gouwen (Vlaanderen en Wallonië) en een rijksgebied (Brussel). Uiterst dringend was de stijging van het ledenaantal daar de DeVlag tegen 1 september 1943 in staat moest zijn het VNV als politieke partij te vervangen. Dit laatste gerucht achtte Reeder bevestigd door circulaires van de Centrale en redevoeringen van DeVlag-leiders ([417]). Hij had voor een groot deel gelijk want op 26 mei verzocht Berger de *Militärverwaltung* uitdrukkelijk ook de DeVlag als politieke partij te erkennen (weigering van Reeder) ([418]). Dezelfde dag schreef Van de Wiele aan Berger : « De DeVlag is sterk genoeg om zich door te zetten indien de *Militärverwaltung* beslist dat de DeVlag in eerste instantie en overal te steunen valt, het VNV weliswaar niet plotseling geremd, maar ook niet meer gesteund wordt ([419]). » Toen een verontruste Reeder zich tot Berger wendde met een vraag om informatie over de inhoud van de besprekingen Himmler-Van de Wiele mocht hij slechts vernemen dat ze *unverbindlich* waren geweest — een geruststelling die hem, volgens zijn naoorlogse versie, niet belette Himmler, via de chef van het *SS-Hauptamt*, dringend voor het verdelingsplan van België te waarschuwen en om een onderhoud te verzoeken ([420]).

Uit de hierboven vermelde brieven van Van de Wiele aan Berger ([421])

(415) Volgens zijn verklaring van begin juni 1974 (zie vorige noot) vertrok Van de Wiele met Himmlers speciale trein uit Berlijn naar het hoofdkwartier bij Rastenburg in Oost-Pruisen. Datum van vertrek en datum van terugkeer zijn niet vermeld (begin mei 1943). Over de aan Van de Wiele toegeschreven loslippigheid, zie Berger aan Himmler, 2 juli 1943 (BAK, NS 19/1554).

(416) TB 23 als noot 413.

(417) 31 mei 1943 ging een dringend « streng vertrouwelijk » rondschrijven van de DeVlag, gewest IJzer- en Kustland, aan de leden met vragen over o.m. « het juiste aantal » leden van het VNV, de Nationaalsocialistische Jeugd Vlaanderen, de Dietse Meisjesscharen, het aantal jongens en meisjes die bereid zouden zijn toe te treden tot een op te richten *Hitlerjugend* en *Bund Deutscher Mädel*. Volgens Reeder verstuurde de gewestleider dit « wegens zijn gevolgen gevaarlijk geworden » rondschrijven zonder voorkennis van Van de Wiele, die zijn medewerker dan ook ter verantwoording riep (TB 24 over april-juni 1943. T-501, 106, 262).

(418) Affidavit Löffler, 30 juni 1948, p. 6 (gedurende de instruktie van het proces-Reeder). Löffler was leider van de *Gruppe Kultur* in de *Militärverwaltung* (BAK, *Alliierte Prozesse* 4, von Falkenhausen, 109).

(419) Van de Wiele aan Berger, 26 mei 1943 (NCWO II, DeVlag, III, 31).

(420) Hiervóór, n. 413.

(421) Van de Wiele aan Berger, 25 en 26 mei 1943 (NCWO II, DeVlag, III, 31). Van de twaalf brieven door Van de Wiele als *Befehlsleiter* getekend, werden er slechts vijf teruggevonden, die nl. betreffende *Haltung von Militärdienstellen der DeVlag gegenüber, Germanische SS Flandern, Jugendfrage, Ersetzung des flämischen Reichsverbindungsmann bei der D.A.F., Sportveranstaltungen.* Onvindbaar bleven de brieven over *Wehrpflicht* (gedeeltelijk), *DeVlag-Tageszeitung, Flämische Wacht, Tätigkeit des VNV in Deutschland, Entwurf von Uniformen* (voor de nieuwe jeugdorganizatie ? voor de kaderleden van de DeVlag ?), *Unterbindung VNV-Tätigkeit im Reich, Haltung von Verwaltungsbeamten.*

kan men met grote waarschijnlijkheid afleiden welke onderwerpen bij Himmler ter tafel kwamen : de dienstplicht (daarover later meer) ([422]) ; de houding van de militaire diensten te Brussel ten opzichte van de DeVlag (Van de Wiele klaagt over majoor Gunzer, chef van de *Propaganda Abteilung* te Brussel, die de DeVlag nog altijd als « een zuiver kulturele organizatie » beschouwt, hij zou door een partijlid moeten vervangen worden) ; de benoeming van een nieuwe leider van de Germaanse SS in Vlaanderen ter vervanging van J. François die de nodige « militaire, politieke en menselijke leiderskwaliteiten » mist en in zijn personeelsbeleid « een uitgesproken dinasopolitiek » voert ; de oprichting van een totaal nieuwe jeugdorganizatie onder de benaming *Flämische Hitlerjugend* ; het eventueel verbieden van de VNV-aktiviteit in Duitsland ; de Vlaamse Wacht (men weet niet in welk verband) ; de onmiddellijke afzetting van de Vlaamse *Reichsverbindungsmann* bij het *Deutsche Arbeitsfront* en zijn vervanging door een betrouwbaar element ; de sportmanifestaties als middel om in Vlaanderen « invloed te winnen en de nationaalsocialistische opvattingen aan de man te brengen » ([423]).

Het onderhoud Himmler-Degrelle (23-24 mei 1943).

Er is meer informatie voorhanden over de besprekingen Himmler-Degrelle van 23 en 24 mei 1943. Voor de kennis van hun voorgeschiedenis is het niet van belang ontbloot de rexistenleider eerst te volgen op zijn weg naar Himmlers *Feldkommandostelle*.

Wij hebben Degrelle begin april verlaten toen hij, zogezegd alvorens « naar het front » te vertrekken, afscheid nam van zijn volgelingen in het Sportpaleis te Brussel ([424]). Het legioen stond toen niet aan het front maar verbleef in het opleidingskamp Meseritz-Piesky, 200 km ten oosten van Berlijn. Lang kan Degrelle bij zijn eenheid niet gebleven zijn. Op 17 april is hij al in Brussel terug waar hij het woord voert op de rouwhulde voor zijn politieke medestander Paul Colin, de talentrijke journalist die door verzetslieden was neergeschoten ([425]). De volgende dag vindt men hem in Antwerpen. In een bekend hotel houdt hij een toespraak tot vertegenwoordigers van het vroegere Rex-Vlaandern. In het konflikt VNV-DeVlag verklaart hij neutraal te blijven. Het akkoord van 10 mei 1941 met het VNV blijft toepasselijk zolang het VNV het niet opzegt. Het is slechts een taktische zet ter verovering

(422) Hierachter, p. 109-110.

(423) Volgens Van de Wiele had het bezettingsbestuur, gevolg gevend aan een bezwaar van het VNV, door de DeVlag ingerichte sportmanifestaties verboden omdat « de DeVlag een kultuurorganizatie » was. Er werd slechts een uitzondering toegestaan voor de Duits-Vlaamse sportmanifestaties. Het zou wenselijk zijn, aldus Van de Wiele, dat de *Militärverwaltung* beseft de DeVlag te moeten steunen wanneer deze met alle middelen probeert de brede massa te bereiken.

(424) Hiervóór, p. 84.

(425) *Le Pays Réel*, 18 april 1943.

van bestuurlijke machtsposities in afwachting dat hij « vroeg of laat de macht in handen krijgt » ([426]). In Antwerpen ontmoet hij ook Van de Wiele met wie hij politieke besprekingen voert. Volgens een informateur van de SD zou Degrelle toen verklaard hebben de Rijksgedachte voor Wallonië *nog* te verdedigen maar — interessante verduidelijking — op het standpunt te staan « dat men de Walen en de Vlamingen in de westelijke ruimte eigen regie moet gunnen » ([427]).

Er is reden toe te geloven dat Degrelle in de tweede helft van april 1943 België niet verlaat *omdat* hij wacht op een bericht van Himmler die hem wenst te ontmoeten. De 21e meldt Berger inderdaad aan Himmler dat Degrelle ter beschikking staat en via Jungclaus en de *Germanische Leitstelle* te Brussel bereikt kan worden ([428]). Begin mei vertrekt andermaal een kontingent Waalse vrijwilligers naar het Oosten ([429]). De *Chef* blijft in Brussel(([430]). (Daags tevoren heeft de Duitse politie een aanslag op hem kunnen voorkomen ([431]).) Pas op 15 mei bloklettert *Le Pays Réel : Le Chef de Rex a quitté Bruxelles pour le front*. Degrelle reist echter weer niet verder dan het oefenkamp van het legioen te Meseritz-Piesky. Voor de legioensoldaten houdt hij er twee druk bijgewoonde voordrachten over de geschiedenis van België. Op 21 mei verneemt hij dat Himmler hem in zijn *Feldkommandostelle* bij Rastenburg, in Oost-Pruisen, verwacht ([432]). In de vroege ochtenduren van de volgende dag brengt een wagentje hem naar het station van Meseritz waar hij in de trein naar Berlijn stapt. 's Avonds neemt hij plaats in een speciale trein met bestemming Rastenburg ([433]). Aankomst de 23e, in de loop van de voormiddag. Per auto naar het dennenwoud waar het *Führerhauptquartier* en Himmlers *Feldkommandostelle* gevestigd zijn ([434]). Met Himmler

(426) Volgens een naamloze in het Nederlands gestelde nota vas 18 april 1943. De redakteur van het stuk was waarschijnlijk een aanwezige Vlaamse rexist (NCWO II, Rex, VII, 7).

(427) *Sipo-SD Brüssel, Meldungen aus Belgien und Nordfrankreich,* 1 mei 1943, p. 35.

(428) Berger aan Himmler, 21 april 1943 (T-175, 76, 259 4584).

(429) *Le Pays Réel,* 4 en 6 mei 1943.

(430) von Bargen aan Buitenlandse Zaken, 7 mei 1943 (PAB, *Inland* II g, 344, *Belgien* I). von Bargen weet dat Degrelle pas half mei naar het Oosten zal vertrekken.

(431) Als vorige noot. Zie nog MBBNf, KdoSt I a / MVCh pol, aan *Oberbefehlshaber West,* overzicht van de gebeurtenissen van 9 tot 17 mei (T-501, 95, 1200.)

(432) Volgens Degrelles beknopte aantekeningen in zijn zakagenda (*Ainsi parla Léon Degrelle,* uitg. W. DANNAU, XI, p. 185-187).

(433) Als vorige noot, p. 185-187 : *22 mai. Lever à 3 h. 12. Départ à 4 h. 1/2 dans une petite voiture à travers les campagnes. Train à 5 h. 1/2. Berlin. A 9 h. du soir départ en train spécial pour le GQG.* Volgens een naoorlogse verklaring van Degrelle kwam Himmlers speciale trein tot in Meseritz om de Rex-man te halen (DE LAUNAY, *Histoires secrètes,* p. 224).

(434) In zijn agenda noteerde Degrelle 23 mei 1943 : *Arrivé à 11 h. à X.... Auto. Entrée dans la forêt de sapins où est le GQG. J'attends dans le salon du train spécial de Himmler* (als noot 432). In zijn interview met Dr. J. Van Welkenhuyzen, direkteur van het Navorsings- en Studiecentrum voor de Geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog, op 11-12 december 1977 te Madrid, gaf Degrelle de volgende versie van zijn reis en zijn aankomst : *Et me voilà, moi, dans le magnifique train spécial comme un prince, traversant l'Allemagne, la Pologne, et arrivant au GQG. Et je vois toujours le petit Himmler qui m'attendait sur le quai quand j'arrive.* Wij danken Dr. J. Van Welkenhuyzen voor de toelating gebruik te maken van dit interview.

gebruikt Degrelle in de salonwagen van de speciale trein van zijn gastheer het middag- en het avondmaal. *Très cordial,* noteert hij in zijn zakagenda ([435]). Omstreeks twintig uur beginnen de besprekingen over de opneming van het legioen in de *Waffen-SS*. Ze worden voortgezet tijdens de nachtreis (23-34 mei) van Rastenburg naar Meseritz en eindigen omstreeks halftwee in de morgen ([436]). Degrelle redigeert een aantekening (waarover aanstonds meer), doet het stuk in het Duits vertalen en legt het Himmler voor. Het is dan acht uur in de voormiddag van de 24e. Omstreeks het middaguur bereikt Himmlers speciale trein Meseritz. Degrelle haalt per auto kapitein Lippert, de jonge Belgische beroepsofficier die het bevel voert over het legioen, en stelt hem Himmler voor. Er volgt een *déjeuner intime* Himmler-Degrelle-Lippert. Nadien begeeft het drietal zich naar het nabijgelegen oefenkamp Piesky, waar Himmler het legioen schouwt. *Grosse impression,* noteert Degrelle tevreden in zijn zakagenda ([437]). Na het vertrek van Himmler reist Degrelle nog dezelfde avond per auto naar Berlijn. 's Anderendaags, 25 mei, ontmoet hij er Berger. De 27e is ook Van de Wiele in de Duitse hoofdstad. Geen toeval, mag men aannemen. De twee exponenten van de SS-politiek in het bezette België bespreken met de chef van het *SS-Hauptamt* de toestand : *Accord complet,* tekent Degrelle weer in zijn zakagenda aan ([438]).

Van 1 juni af werd de *Légion Wallonie* als geheel overgeheveld van het landleger naar de *Waffen-SS*. De eenheid, toen 1.600 man sterk, zou voortaan *SS-Freiwilligen Brigade Wallonien* heten (van 3 juli af : *SS-Sturmbrigade*

(435) *Déjeuner avec Himmler, très cordial. Dîner avec Himmler idem* (Als noot 432.) In het in voorgaande noot vermelde interview Van Welkenhuyzen-Degrelle leest men het volgende grootsprakige verhaal over het avondmaal : *Il [Himmler] avait organisé un dîner et c'est comme ça que j'ai vu Bormann. C'était rigolo. Il avait invité tous les grands, toujours pour impressionner, toute une série de grands généraux. On s'approche de la table, il s'assoit. Moi, je me planque immédiatement à sa droite. Il n'y avait pas de raison. J'étais un chef politique plus important que tous ces généraux.* Ruim vier jaar voordien (op 24 mei 1973) had Degrelle over het diner verklaard : *Spartiate comme toujours et réglé en dix minutes.* Geen spoor van de generaals (J. DE LAUNAY, *Histoires secrètes,* p. 225). Evenmin van de indruk die Himmler wilde verwekken (DE LAUNAY, *ibidem*).

(436) Volgens Degrelles aantekeningen in zijn zakagenda (als noot 432, p. 188). Na de oorlog groeiden de vijf en een halve uur besprekingen tot negen uren aan (DE LAUNAY, *op. cit.,* p. 226). Nog volgens een naoorlogse verklaring van Degrelle ging een verraste Himmler in op het voorstel van zijn gast, onmiddellijk en totaal onvoorbereid van Rastenburg naar Meseritz te reizen om er de legioensoldaten te gaan inspekteren. Degrelles voorstel zou het resultaat geweest zijn van *une sorte d'illumination soudaine* (DE LAUNAY, *op. cit.,* p. 224-225). *Se non è vero...* Het betekent natuurlijk heelwat voor Degrelle, Himmler naar zijn hand te kunnen zetten.

(437) De notitie van Degrelle (als noot 432, p. 188) wordt onrechtstreeks bevestigd door een passus in Himmlers *Niederschrift* van 24 mei 1943 (hierachter, p. 101) : *Ich habe persönlich bei meinem Besuch in Meseritz eine nicht unerhebliche Zahl rassisch ausgezeichnet aussehender Männer gesehen, die bereits im Felde waren, und die sich voraussichtlich für eine Weiterausbildung zu SS-Führern eignen werden.*

(438) Als noot 432, p. 187. Het vertrek van Degrelle uit Meseritz naar Berlijn wordt bevestigd door een telegram van de *Dienststelle* van Buitenlandse Zaken te Brussel aan de *Wilhelmstrasse,* 21 mei 1943. Volgens hetzelfde telegram kwamen 25 mei ook Matthys en de journalist Meulenijzer uit Brussel in Berlijn aan om met Degrelle besprekingen te voeren over persaangelegenheden (PAB, *Inland* II g, 847. *Namen. Degrelle*).

Wallonien) ([439]). Zij behield het statuut van het vroegere *Infanterie Bataillon 373* : Belgische officieren en onderofficieren, Frans als *interne* kommandotaal (Duits was de voertaal in de betrekkingen tussen het legioen en de hogere Duitse instanties en omgekeerd), één katoliek aalmoezenier. Van nationale hymnen en vlaggen (weer een zogenaamde eis van Degrelle waarop Himmler zou zijn ingegaan ([440])) is er in het betreffende *Niederschrift* van Himmler geen spoor ([441]). De inschakeling van de Waalse vrijwilligerseenheid in de *Waffen-SS* was voor de rexistische pers de welkome gelegenheid om de erkenning, door de hoogste Duitse instanties, van de Walen als Germanen nog eens te beklemtonen ([442]).

Opgemerkt zij dat eveneens met ingang van 1 juni 1943, maar zonder enige voorkennis van de leider van het VNV ([443]), de benaming van het legioen *Flandern* werd gewijzigd in *SS-Freiwilligen Sturmbrigade Langemarck* ([444]). Troostprijs voor de Vlamingen die minder aandacht wekte dan de overgang van het Waalse legioen naar de *Waffen-SS*. De naam « Langemarck » zegde de Vlamingen minder dan de Duitsers. In de nieuwe benaming valt de afwezigheid op van een woord dat de afkomst van de vrijwilligers be-

(439) K.G. KLIETMANN, *Die Waffen-SS. Eine Dokumentation*, Osnabrück, 1965, p. 261.

(440) DE LAUNAY, *Histoires secrètes*, p. 222.

(441) *Niederschrift über die Uebernahme der Wallonischen Legion*, getekend Himmler, 24 mei 1943 (BAK, NS 19/*neu* 27). Het stuk bevat twee uitdrukkelijke bepalingen over het taalgebruik. Artikel 20 : *Die Sprache der Unterführerkurse ist französisch*, en artikel 21 : legioensoldaten die in aanmerking wensen te komen voor een opleiding in de *SS-Junkerschule* te Bad Tölz moeten *selbstverständlich* Duits kennen. Wat hierop neerkomt dat het Frans voor intern gebruik (bevelen en administratie) de voertaal was en de betrekkingen tussen de staf van de brigade en Duitse hogere militaire instanties en omgekeerd in het Duits geschiedden (vgl. brief van F. Hellebaut, laatste stafchef van de brigade, aan de schrijver, 12 november 1977). De brigade beschikte, zoals voorheen het legioen in het landleger, over een vertaaldienst in de twee richtingen. Zie in dezelfde zin het toepassingsbevel van Jüttner, chef van het *SS-Führungshauptamt*, 3 juli 1943, artikel 11 en 19 (NCWO II, Lég. Wal.). Dr. Henke, van het *Bundesarchiv Koblenz*, bezorgde ons een fotokopie van Jüttners bevel, waarvoor hier onze dank. Van dit stuk vindt men een onvolledige en soms ontstellend onnauwkeurige vertaling in DE LAUNAY, *Histoires secrètes*, p. 261-262, waar men o.m. lezen kan dat *le siège de la Brigade* overgebracht wordt van Charleroi naar Wildflecken. Het gaat enkel om de kompagnie samengesteld uit de zieken en gekwetsten (*die Genesenden Kp.*). Misleidend is de bewering van Degrelle : *Jamais un seul commandement ne fut donné en allemand* (W. DANNAU, *Ainsi parla Léon Degrelle*, XI, p. 33). Zij geldt enkel voor het interne taalgebruik. Het intern gebruik van het Frans in de brigade was een verminkte toepassing van de door Himmlers bevel van 6 november 1941 reeds geschapen (teoretische) mogelijkheid (artikel 6) : *Kommando- und Befehlssprache [der Freiwilligenlegionen] ist die jeweilige Landessprache oder die deutsche Sprache.* (KLIETMANN, *op. cit.*, p. 478.) De *Befehlssprache* bleef het Duits voor de *SS-Sturmbrigade Wallonien* zoals voor al de andere vrijwilligerseenheden.

(442) Artikel van Matthys in *Le Pays Réel*, 6 juni 1943.

(443) Hierachter, p. 152.

(444) KLIETMANN, *op. cit.*, p. 257. ARENDONK, *Vlamingen aan het Oostfront*, II, Antwerpen, 1975, p. 9-16. Het feit werd pas begin juli 1943 bekendgemaakt toen Schindlmayer, kommandeur van het *Ersatzkommando* van de *Waffen-SS* te Brussel, ter gelegenheid van een afscheidsplechtigheid van een kontingent vrijwilligers te Gent verklaarde : « De *Führer* heeft in erkenning van de tot alles bereide daadvaardigheid van de Vlaamse vrijwilligers hun de naam *SS-Sturmbrigade Langemarck* verleend. » (*Volk en Staat*, 1-2 juli 1943.)

kend maakt. In februari 1943 al had Berger Himmler ter overweging gegeven de namen van de eenheden niet te *landesgebunden* te maken ([445]). Pas begin maart 1944, waarschijnlijk op aandringen van Elias, aanvaardde Himmler de benaming *Flämische SS-Freiwilligen Sturmbrigade Langemarck*. Het is zeer de vraag of er ambtelijk iets van terecht kwam ([446]).

Wat hier voorafgaat over de overheveling van de *Légion Wallonie* naar de *Waffen-SS* is maar het uiterlijke verschijnsel van de dingen. De vraag rijst : wat steekt erachter ? Anders uitgedrukt : hoe past die overheveling in het kader van Himmlers infiltratiepolitiek in Wallonië ? Wat beoogde Himmler en waartoe bleek Degrelle bereid ?

Een voorafgaande opmerking : er valt niet aan te twijfelen dat het initiatief tot de overheveling van Degrelle uitging. Hij had er het meeste belang bij aangezien hij na de verwachte zege in de gelederen van de, volgens hem, werkelijke overwinnaars wenste te staan ([447]). Men herinnere zich zijn bezoek aan SS-generaal Steiner in september 1942 (dat deel uitmaakt van zijn voorbereidende maneuvers waarover men meer zou wensen te weten) ([448]) en aan het feit dat hij, eind december al, om de ondergeschiktheid van het legioen aan de *Waffen-SS* had verzocht ([449]). Veel overredingskracht zal er echter bij Himmler niet nodig geweest zijn ([450]). De overheveling bood ook hem voordelen : 1.600 man (Germanen, zij het van jonge datum) was een weliswaar geringe maar in het krisisjaar 1943 niet te versmaden numerieke aangroei van de *Waffen-SS* ([451]), terwijl de inschakeling van een dynamisch politiek leider als Degrelle een versterking betekende voor de Germaanse arbeid, nu ook in Wallonië, een nieuw politiek operatiefront in de strijd tegen Reeder. Degrelles bewering dat er op 23 en 24 mei 1943 negen uren keiharde besprekingen nodig waren (juist geteld : vijf en een half uur ([452]) om een tegenstribbelende Himmler door de knieën te doen gaan en de voorwaarden

(445) Berger aan Himmler, 10 februari 1943 (RvOA, BDC, H-1150 en NCWO II, BDC, V).

(446) A. DE JONGHE, *H. J. Elias als leider van het Vlaams Nationaal Verbond* in *Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis*, VII, 1976, 3-4, p. 390. KLIETMANN, *op. cit.*, p. 509, kent slechts, nog in juni 1944, de benaming *SS-Freiwilligen Sturmbrigade « Langemarck »*.

(447) DEGRELLE, *Lettres à mon Cardinal*, p. 52. DE LAUNAY, *Histoires secrètes*, p. 222. DANNAU, *Ainsi parla Léon Degrelle*, XI, p. 83.

(448) Hiervóór, p. 59.

(449) Hiervóór, p. 63.

(450) Volgens Reeder, die hier al te eenzijdig oordeelt, was het enkel Himmler die de overheveling van de *Légion Wallonie* naar de *Waffen-SS* « verlangde » (Mem. Reeder aan krijgsauditeur Wilmart, 25 mei 1949. Proc. vF. 352, p. 19).

(451) Volgens Himmlers *Niederschrift* van 24 mei 1943 (zie noot 441) telde de *Légion Wallonie* toen een 1.600 man.

(452) Hiervóór, noot 436.

van de tegenpartij te aanvaarden ([453]), is van elke grond ontbloot. Zij is tegenstrijdig met de duidelijke verklaring van J. Vermeire, luitenant in de *Légion Wallonie,* die als tolk de enige getuige was van de hier bedoelde besprekingen ([454]). Volgens Vermeire was het Himmler zelf die inleidend Degrelle de vraag stelde hoe hij de overgang van het legioen naar de *Waffen-SS* zag. Waarop Degrelle prompt antwoordde : *Rien ne peut être changé à notre statut.* Volledige instemming van Himmler : een wijziging van uw statuut *kommt nicht in Frage,* zei hij geruststellend. Die voorkomende houding van Himmler wordt bevestigd door zijn bezorgdheid voor een snel en vlot verloop van de overheveling. Om « onherstelbare politieke schade » te voorkomen verbiedt hij dat eender welke SS-instantie, van de *Hauptamtschef* tot ene referent, die iets met het legioen of met de politieke beweging Rex te maken heeft, zonder zijn (Himmlers) persoonlijke voorkennis een beslissing zou treffen « hoe weinig belangrijk die ook moge schijnen » ([455]). Men ziet het : de *Reichsführer,* verre van tegenstribbelend te zijn ([456]), was happig genoeg op de overname van het legioen én de inschakeling van Degrelle als politiek volgeling om niet over de voorwaarden te struikelen. Geen wonder dat de rexistenleider zich enkele weken later extra lovend zou uiten over de kwaliteiten van Himmler als gesprekspartner : zijn *délicatesse de sentiments,* zijn *compréhension raffinée de notre mentalité,* zijn *respect pour notre personnalité ethnique* karakterizeerde hij als onvergetelijk ([457]).

Het zou verkeerd zijn de zaak enkel te bekijken vanuit de door Degrelle gewenste gezichtshoek en geen rekening te houden met Himmlers oogmerken. Wat betekenden inderdaad voor de *Reichsführer* de formele voorwaarden van de overheveling in vergelijking met, enerzijds, het vérreikende politieke doel dat hem daarbij bezielde en, anderzijds, de verworven zekerheid over Degrelle als politiek gangmaker in Wallonië te beschikken ?

Himmlers streven blijkt uit de artikels 2 en 3 van het enkel door hem getekende *Niederschrift* van 24 mei 1943 betreffende de voorwaarden van de overheveling ([458]). Zij verwoorden *zijn* politieke rechtvaardiging van de

(453) Een voorbeeld van de stijl waarin de versie-Degrelle gesteld is moge hier volgen. 23 mei 's avonds : Himmler en Degrelle reizen van het hoofdkwartier naar het opleidingskamp te Meseritz. *Himmler et moi face à face dans le wagon-salon. Cette fois j'allais pouvoir vraiment vider mon sac. J'avais l'homme devant moi, et le temps devant moi ! Notre conversation n'allait pas durer moins de neuf heures ... Toute la soirée nous avons discuté, pied à pied, mot à mot, de six heures du soir jusqu'à trois heures du matin.* (Verklaring van Degrelle in DE LAUNAY, *Histoires secrètes,* p. 225-226.)

(454) Interview J. Vermeire-J. Gotovitch, 25 maart 1971 (NCWO II).

(455) Zie het in noot 441 aangehaalde *Niederschrift van Himmler,* art. 4.

(456) Degrelle zelf moet zijn plaatsvervanger, V. Matthys, geïnformeerd hebben over Himmlers inschikkelijkheid in mei 1943. In zijn memorie ter verdediging voorgelezen gedurende zijn na-oorlogs proces verklaart Matthys (p. 46) : *Chose curieuse, le seul élément conciliant dans les négociations fut, du côté allemand, Himmler lui-même* (Evdok).

(457) L. DEGRELLE, *Le Reichsführer-SS Heinrich Himmler,* in *National-Socialisme, Organe intérieur du Mouvement Rexiste,* II, 6, 15 juli 1943.

(458) Zie noot 441.

operatie. Wij laten Himmler zelf aan het woord. De politieke ontwikkeling die van de rexistenleider een betrouwbare kracht heeft gemaakt, was logisch en juist. Als « pangermaans » *Reichsleiter* van de NSDAP ([459]) (zo sta ik bekend en zo bén ik ook), heb ik de voorbije jaren vermeden, met hem en zijn partij in kontakt te treden. Ik zou hem slechts geschaad hebben. Om die reden ook heb ik in 1941, bij de opstelling van het legioen, de opname in de *Waffen-SS* geweigerd ([460]). Na zijn frontervaring kwam voor Degrelle het geschikte moment om in het openbaar te verklaren (zijn rede van 17 januari 1943) dat de Walen geromanizeerde Germanen zijn. Als gevolmachtigde van de *Führer* voor de Germaanse vraagstukken was het dan aan mij het legioen als Germaanse troepeneenheid, en Rex als de hernieuwingsbeweging in Wallonië van een « ingermaans volk » te erkennen. Het spreekt vanzelf dat, van al de Germaanse leiders, Degrelle op de psychologisch meest voorzichtige en juiste wijze tewerk moet gaan, omdat hij bij de Walen voor de moeilijkste verhoudingen staat. Niettemin zijn de Walen en vooral de Vlamingen de twee volksstammen die innerlijk het meeste rijp zijn voor een op zeer voorzichtige wijze en met zachte hand eens te verwezenlijken inschakeling ([461]). (Merkwaardig parallellisme : reeds in januari 1941 had Himmler gewag gemaakt van de « vaste doch zeer zachte hand » als de geschikte taktiek om ook de Nederlanders, negen miljoen « Germaans-Nederduitse » mensen die sedert eeuwen van het *Deutschtum* vervreemd zijn, naar de Duits-Germaanse gemeenschap terug te voeren ([462]).)

Indien Himmler bereid gevonden werd de overheveling van de *Légion Wallonie* van het landleger naar de *Waffen-SS* onder bepaalde door Degrelle verlangde voorwaarden te aanvaarden, waartoe was Degrelle dan wel be-

---

(459) Himmler was niet enkel *Reichskommissar für die Festigung deutschen Volkstums* (SS), maar ook *Volkstumsbeauftragter der NSDAP* (partij). Over die ingewikkelde kumulatie zie nader IN 't VELD, *De SS en Nederland*, p. 61, 69, 73 en vooral 170.

(460) Hiervóór, p. 52.

(461) Vgl. artikel 2 en 3 van Himmlers *Niederschrift*. 2. *Der politische Weg der Bewährung des Rexistenführers Léon Degrelle war ein durch Jahre hindurch logisch verfolgter und richtiger... Ich habe mich die ganzen vergangenen Jahre gehütet, als der 'pangermanisch' abgestempelte und auch innerlich so eingestellte Reichsleiter der NSDAP mit Degrelle und seiner Partei Fühlung aufzunehmen. Ich hätte dem Mann in seiner Bewegung, die damals noch nicht so weit war, lediglich geschadet. Ich habe deswegen im Jahre 1941 bei der Austellung der Legion die Uebernahme in die Waffen-SS abgelehnt.* 3. *Nach dem sehr anständigen Kampf, den die Legion an der russischen Front gekämpft hat und durch den sie auch im Gegensatz zu der Vergangenheit der belgischen Armee Ansehen und Achtung der deutschen Soldaten erworben hat, kam durch das Fronterlebnis der richtige Zeitpunkt, zu dem er in seiner grossen Rede am Anfang dieses Jahres das Bekenntnis für die der Wallonen, ihrer Geschichte und Herkunft nach ein germanischer Stamm zu sein, der in Sprache und Kultur romanisiert ist, aussprechen konnte. Nachdem von seiten des Rexistenführers Degrelle und seiner Bewegung dieser Schritt getan war, war es nun an mir als dem vom Führer mit der Wahrnehmung aller germanischen Fragen Beauftragten, die Legion als germanischer Waffentruppenteil und die Bewegung in Wallonien als die Erneuerungsbewegung eines im Kern germanischen Volkes anzuerkennen. — Es ist dabei selbstverständlich, dass Degrelle von allen germanischen Stämmen bei den Wallonen am psychologisch klügsten und richtigsten vorangehen muss, da er die schwersten Verhältnisse hat. Trotzdem sind die Wallonen und vor allem die Flamen die beiden Volksstämme, die innerlich am reifsten für eine sehr kluge und mit weicher Hand einmal vorzunehmende Eingliederung sind.*

(462) Himmler aan Seyss-Inquart, 7 januari 1941 (DE JONG, *Het Koninkrijk der Nederlanden in de Tweede Wereldoorlog*, IV, p. 76-77).

reid ? Hij heeft er een politieke prijs moeten voor betalen : de schriftelijke verbintenis, zijn politieke beweging te oriënteren op de *Germanische Arbeit* van de SS. Die verbintenis dateert van 24 mei 1943 en vormt de politieke tegenhanger van Himmlers *Niederschrift* van dezelfde datum over de formele voorwaarden van de overheveling ([463]).

Over de door hem betaalde politieke prijs verneemt men in Degrelles naoorlogse gedenkschriften en verklaringen niets. Wij gaan er aanstonds nader op in. Het werkelijke politieke samenspel met Himmler ligt verborgen achter het rookgordijn van Degrelles grootsprakige en totaal leugenachtige beweringen. Zijn besprekingen met Himmler zouden zich niet hebben beperkt tot de voorwaarden van de overheveling. Zeker van zijn stuk zou *hij* het politieke terrein hebben betreden door de overheveling afhankelijk te maken van territoriale eisen ([464]) waarop Himmler en Hitler geredelijk ingingen, zo geredelijk zelfs dat Degrelle (hoe is het mogelijk ? zal men zich afvragen) zich een beetje verlegen voelde omdat hij meer kreeg dan hij geëist had. Het was, schrijft hij, « mijn belangrijkste politieke overwinning, wellicht de belangrijkste ooit door *un homme d'Occident* op Hitler behaald » ([465]). Ook over de vorm van zijn overwinning beweert Degrelle trots dat *hij* het was die de voorwaarden (politiek-territoriale en andere) van de overheveling, onmiddellijk na de besprekingen, schriftelijk vastlegde. Ten gerieve van zijn gesprekspartner deed hij het dokument ook in het Duits vertalen. De ochtend van de 24e mei, aan de ontbijttafel in de speciale trein, schoof hij het Himmler ter goedkeuring voor zowel in de originele Franse versie als in de Duitse vertaling, in tweevoud wel te verstaan. Een — alweer — verraste en overrompelde Himmler liet zich ertoe overhalen viermaal zijn handtekening te plaatsen onder het « handvest » van Degrelle. Die triomfeerde ! *J'empochais ma convention. C'était écrit. Ecrit en allemand et écrit en français* ([466]). Over de schriftelijke bevestiging van Hitlers verregaande territoriale toegevingen is Degrelle minder duidelijk hoewel hij er geen twijfel over laat bestaan dat die bevestiging gegeven werd. Hoe zou hij anders gewag kunnen maken van zijn « grootste politieke overwinning » op Hitler ([467]) ?

---

(463) *Uebersetzung der Aufzeichnung von Herrn Degrelle*, 24 mei 1943. *Für die Richtigkeit der Uebersetzung : Reiche, SS-Obersturmführer* (NCWO II, BDC III, Degrelle). De nota telt drie delen : *Ziel unserer Aktion. Mittel. Praktische Methoden.* Zie verder, p. 105.

(464) *Approbation par le Reich d'une Belgique agrandie de la 'Wallonie française' en vue de créer après la guerre une grande Bourgogne.* (DE LAUNAY, *Histoires secrètes*, p. 222-223.) *Je voulais le ralliement du Reich à mon plan de reconversion de la Belgique qui devait devenir bourguignonne et retrouver toutes ses provinces perdues au cours des siècles d'invasion et de décadence.* (DANNAU, *Ainsi parla Léon Degrelle*, XI, p. 33. Identiek in L. NARVAEZ, *Degrelle m'a dit*, 2e uitgave, Brussel, 1977, p. 306.)

(465) DANNAU, *op. cit.*, p. 66.

(466) DE LAUNAY, *Histoires secrètes*, p. 226.

(467) Volgens een verklaring van Degrelle beperkte het door hem opgestelde handvest zich niet tot het bepalen van de « rechten en plichten van de toekomstige SS-Stormbrigade *Wallonië* ». Het had ook een vérreikende politieke betekenis. Op de vraag van de interviewer antwoordde Degrelle (na de oorlog) : *C'était la vision de Himmler sur l'Europe et sur la force de la SS non seulement dans l'Allemagne, mais dans l'Europe.* En hij haastte zich eraan toe te voegen dat het eigenlijk Hitlers visie was. *Himmler n'a rien créé*, beweerde hij (DANNAU, *op. cit.*, XI, p. 91-92).